

Ини, цыкIуи къыхагъэлэжъагъэх

Псауныгъэр къэухъумэгъэ-нымкIэ Дунэе организациер (ВОЗ-р) 1948-рэ илээсым зыщызэхашэгъэ мафэм, мэлылфэгъум и 7-м, тефэу псауныгъэм и Мафи зэрэдунаеу шыхагъэунэфыкIы. Ащ эпхыгъэу Iофтхьабзэ зэфэшхьафхэр зэхашэх а мафэр зытекIырэм ыужы. Мурадэу зэхашакIохэм яIэр тыкъэзыуцухьэрэ дунаим изытет цыфым ипсауныгъэкIэ мэхъанэу иIэр псэуми алыгъэлэсыгъэныр ары.

ВОЗ-м игъоу ылэгъугъэ, а мафэм эпхыгъэу зэхашэгъэны ылэгъышIт Iофтхьабзэу къыгъэнэфагъэхэм къапкъырыкIыхзэ, Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ унашъо ышIыгъ псауныгъэм и Мафэ республикэм шыхэгъэунэфыкIыгъэнэу. Ащ эпхыгъэу республикэм илээпIэ-профилактическэ учреждениехэм Iофтхьабзэ зэфэшхьафхэр ащыреклокIыгъ, цыфыбы ахэм ахагъэлэжъагъ.

Республикэм шыпсэухэрэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным эпхыгъэу цыфхэм нахьыбэ ягъэшIэгъэным, ашкIэ нэгырэ пэпчъ бэу зэрелытыгъэр агурыгъэлогъэным пае шуагъэ къэзыхьышIт Iофтхьабзэхэр муниципальнэ образованиехэми ащырагъэкIокIыныху псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ Министерствэм рихъухьагъ. А Iофтхьабзэхэр зыщызэхашэгъэхэм яграфикаи район админи-

страциехэм япашэхэр шагъэ-гъозагъэх.

Псауныгъэм и Мафэ бэмышIэу, бэдзэогъум и 16-м, шыкIуагъ Каменноостескэ районым. Ар зэхашагъ псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ Министерствэм, медицинэ профилактикэмкIэ Гупчэм ыкIи район гупчэ сымэджэщым яIофышIэхэм. Мы мафэм район сымэджэщым иполиклиникэ цыфхэр рагъэблагъэхэ окулистым ыуллэгъыгъэх, хэти ынэхэм язытет зэригъэшIэн ылэгъыкIыгъ. Джащ фэдэу гулынтфэ узхэм япрофилактикэ фэгъэхьыгъэ видеofilm-мэм рагъэпIыгъэх, фаехэм зэкIэми кардиограммэ афашыгъ, лыдэкIуаер зыфэдиыр афашыгъ, лым шъоушыгъоу хэлъыр зэрагъэшIагъ, специалист зэфэшхьафхэм (кардиологым, эндокринологым, акушер-гинекологым, нэмыкIэхэми) консультациехэр къаратыгъ.

КIэлэцIыкIухэри ашыгъу-пшагъэхэп, зихэхъогъухэм апае къызэIуахыгъэ IээпIэ учреждениеу «Лань» зыфиIорэм шыIэхэм ашIогъэшIэгъоныгъ видеofilm-мэу къафагъэлэжъагъэхэр, зэдэгущыIэгъоу адашIыгъэхэр.

ЗэкIэмкIи мы Iофтхьабзэхэм районым шыщ нэгырэ 500 фэдиз къахагъэлэжъагъ.

*Адыгэ Республикэм
псауныгъэр къэухъумэгъэ-
нымкIэ и Министерствэ
инпресс-къулыкIу*

ЛЪЭПКЪ ШIЭЖЪЫМРЭ ТАРИХЪЫМРЭ

ТичIыгу къырыкIуагъэр къыуегъашIэ

«Адыгэ хэгъэгур Урыс-Кавказ заом ыпэкIэ» зыфиIорэ картэу ХасаныкIо Хъамедэ къыдигъэкIыгъэр цыфмэ ашIогъэшIэгъон. Адыгэ хэгъэгум гъунапкъэу илагъэхэм зыцагъэгъозэным фэшI картэр IэубытыпIэшIу ашIы.

Щынджые шыпсэурэ Трэхъо Пшымафэ джырэблагъэ Мыекъуапэ къакIуи, Адыгэ хэгъэгум гъунапкъэу илагъэхэр къэзыгъэлэжъорэ картэр ипчъагъэкIэ бэ хъоу ыщэфыгъ. Лъэпкъым итарихъ ехьылIэгъэ тхылыхэри Пшымафэ зэригъэгъотыгъэх.

— ШIэжъ тилэн фае, — еIо

Трэхъо Пшымафэ. — Краснодар краим къышыдагъэкIырэ тхылыхэм ащышхэм тяпIышъ, адыгэхэр ячIыгу имысыгъэхэу къыппагъэхэу. Шыпкъагъэ зыхэлъ тарихъ къэбархэр зэдгъэшIэштых, тиныбжыкIэхэри тхылыхэм ядгъэджэштых.

ЕМТИЛЬ Нурбий.

КъыкIэлъыкIорэ номерыр бэдзэогъум и 23-м къыдэкIышIт.



ФЭБЭ ГУАОМ ЗЫЩЫШЪУУХЪУМ

Урысыем и Европейскэ шъолгыр фабэу мыгъэ зэлызыубытыгъэр Iофыгъо шъхьаIэу шыIэхэм ащыщхьугъэ. Сыда пIомэ цыфхэм ар афэщылэрэп, псауныгъэм лъэшэу иягъэ регъэкIы, ары пакIошъ, фабэм ыпкъ къыкIэу идунай зыхъожыхэрэм япчъагъи нахьыбэ мэхъу.

Джащ фэдэу IофшIапIэхэм аIутхэм япшъэрылхэр икIоу агъэцкIэшъурэп, IофшIэгъу уахътэр нахъ агъэкIэIын фаеу мэхъу. Тыгъуасэ Гупчэ шъолгырым фабэр градус 35-м зэрэщынэ-сыштыр синоптикхэм къа-тыгъагъ. Тэри «тифабэ» ащ фэдизынэу ары макъэ къызэрэтагъэлугъагъэр. Прогнозхэр шыпкъэу къычIэкIы-жыгъэх. ТэркIэ, Къыблэ шъолгырым шыпсэухэрэмкIэ, ар ащ фэдизэу хьылгэ-нэпштын, ау илгъэсипшI пчъагъэм къыкIоцI ащ фэдэ фабэ римыхьыллагъэхэмкIэ градусхэр бэдэдэх. Къыхашт мазэм нэс ащ фэдэштэу ары синоптикхэм къызэралорэр. Арышъ, фабэм тесагъ нахъ мышIэми, ащ зызэрэщыу-ухъумэштэу МЧС-ми врачхэми къалохэрэр дгъэцакIэхэмэ нахьышIу.

Спасательхэм къызэрало-



рэмкIэ, сыхъат пчъагъэрэ тыгъэм ухъты хьуштэп. Нахъ зыщыфэбэ уахътэм жъаум укычIэмыкIымэ нахьышIу. Тыгъэнэбзыйхэр занкIэу къызэрэптемыпсэштхэм упы-лын фае. Пшъхъэ мыухъу-магъэу ухахъэ хьуштэп. Тыгъэм бэрэ ухътыгъэмэ, пкъы-шъолгыр игъорыгъоу есэ-ным пае, псым цыкIу-цы-кIоу ухахъэмэ нахьышIу. Зы мафэм къыкIоцI псы литри-тум нахъ мымакIэу ипшъун

фаеу, пшхырэм къышыб-гъакIэмэ, дагъэ, тхъу бэу зыхэлхэр мы мафэхэм уиланэ темытхэмэ нахьышIоу врачхэм къало. Фабэм кондиционерхэр бэмэ агъэфедэх. Ащ жыи чыIэтагъэу къытIупшырэр занкIэу къып-техъанэу бгъэпсы хьуштэп. Мыхэр бгъэцакIэхэмэ, фабэр нахъ зэпычыгъошIу хьушт, иягъэу къыуигъэкIырэри нахъ мэкIэшт.

ХЪУТ Нэфсэт.



Юфшлэныр лъагъэкIуатэ, псэуплэхэр арагъэгъоты

Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевым унашъо зеришлыгъэу, Хэгъэгъу зэошхом иветеранхэу псэуплэ зимылэхэм ахэр ягъэгъотыгъэнхэм фэгъэхьыгъэ Юфшлэныр субъектхэм ащылгъагъэкIуатэ. Адыгэ Республикэми мы лъэныкъомкIэ Юфшлэгъэ гъэнэфагъэ иI.

Тигъэзет къызэрэщыхэтыгъагъэу, 2005-рэ илъэсым гъэтхэпэм и 1-м нэс чэзыум хэуцогъэгъэ ветеранхэм мы илъэсым жьоныгуакIэм и 1-м нэс унэхэр ягъэгъотыгъэнхэ фэагъ. Адыгэ Республикэм ЮфшлэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхьоныгъэмкIэ и Министерствэ ипресс-къулыкъу къызэритыгъэмкIэ, 2005-рэ илъэсым гъэтхэпэм и 1-м нэс АдыгемкIэ чэзыум ветеран 46-рэ хэтыгъэр, ахэм зэкIэми жьоныгуакIэм и 1-м ехъулIэу псэуплэхэр арагъэгъотыгъэх. Шъузэрэщыгуагъэу, ныб-

джэгъу лъапIэхэр, а унашъом еIанэ зэхьокIыныгъэ фашIыгъ — Хэгъэгъу зэошхом иветеранхэу псэуплэ зимылэхэр е яIэр квадратнэ метрэ пчъагъэу шапхэхэм къыдалыгъэхэрэм анахэ макIэхэр чэзыум хэгъэуцогъэнхэу ыкIи псэуплэхэр мы илъэсым ягъэгъотыгъэнхэу. Министертвэм ипресс-къулыкъу къытырэ пчъагъэхэм къызэрагъэлагъорэмкIэ, 2005-рэ илъэсым гъэтхэпэм и 1-м буж чэзыум хэгъэуцогъэ ветеранхэм ащыщэу нэбгырэ 64-мэ унэхэр зэблахъунхэ, зимыIагъэхэм ащэфынхэ амал арагъэгъотыгъах. Мы лъэхъаным чэзыум нэбырэ 201-рэ хэт.

Хэгъэгъу зэошхом иветеранхэу Президентым иунашъо зыфэгъэхьыгъэхэр чэзыум хэгъэуцогъэнхэр, ахэм ятхыгъэхэр улпъэкIугъэнхэр, списокхэр районхэм, къалэхэм ащыгъэхъазырыгъэнхэр джыри лъагъэкIуатэ.

(Тикорр.).

Дышъэ медальхэр къафагъэшъошагъ

Джырэблагъэ Налщык композитор ныбжьыкIэхэм я Дунэе зэнэкъокъу щыкIуагъ.

Адыгеим икIыгъэхэри ащ хэлэжъагъэх. Ахэр искусствэхэм якIэлэщыкIу еджапIэу Тэхьутэмькъуае дэтым икIэлэгъаджэу Хьатитэ Алимэрэ мы еджапIэм чIэс Екатерина Жученкэм-рэ арых. Ахэм апэрэ чIыплэхэр къахыгъэх ыкIи «Илъэси 6-м къыщэгъэжъагъэу 45-м нэс» зыфиIорэ лъэныкъомкIэ дышъэ медальхэр къахыгъэх.

Я 7-рэ Всероссийскэ кинофестивалым икызыIухыгъуи изэфшIыжыгъуи Хьатитэ Алимэ иорэдэу «Тиунэ фаб» зыфиIорэр къыщалауагъ. Орэдус ныбжьыкIэм Урысые Федерацием культурэмкIэ и Министерствэ и Щыгъу тхылъ къыфагъэшъошагъ, орэдыр къэзыIогъэ Сергей Денисенкэм кинофестивалым идирекцие ирээныгъэ тхылъ къыратыгъ.

ПРОКУРАТУРЭМ ИУПЛЪЭКIУНХЭР

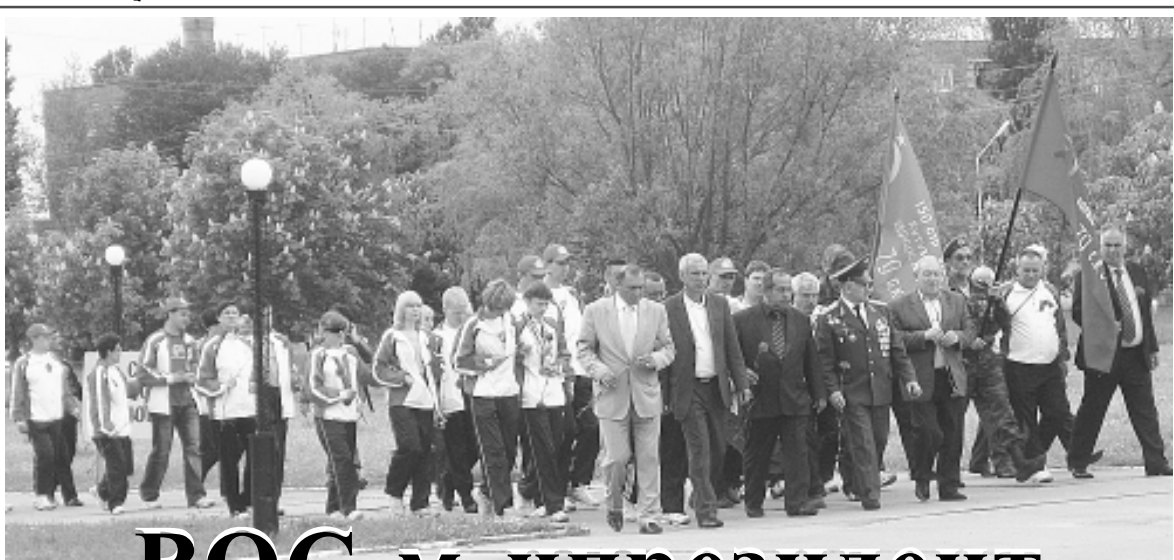
Яфитыныгъэхэр аукъуагъэх

Мыекъуапэ ичIыплэ зыгъэIорышлэжыплэ органхэм къэлэгъэпсыным фэгъэхьыгъэ законыр аукъоу прокуратурэм ыгъэунэфыгъ. Муниципальнэ учреждениеу «Благоустройство» зыфиIорэм предпринимательхэм псэолъэшIын Iофхэр зэрахъанхэу фитыныгъэ зэраритыштым пае законом кыдымылгытэрэ тхылъхэр къаригъэхьыштыгъэх. Ахэм «Техническэ условиехэм» шапхъу кыдыхалыгъагъэхэм псэолъэшIынхэм мылкъоу апэлухъа-

штыр лъэшэу къалэты, предпринимательм къыдыгъэкIы-рэмкIэ е фэлэ-фашIэхэр зэригъэцакIэхэрэмкIэ инэкъокъо-гъухэм ауж кынэнэу мэхъу.

Муниципальнэ образовани-ем административнэ пэрыохъухэр предпринимательхэм зэрафигъэуцухэрэмкIэ законыр зэриукъорэм, ахэр дигъэзыжынхэ зэрэфаем фэгъэхьыгъэ тхылъэу прокуратурэм ыгъэхъазырыгъэр къэлэ админист-рацием ипащэ фигъэхьыгъ.

Мыекъуапэ ипрокуратур.



ВОС-м ипрезидент хигъэунэфыкIыгъэх

Хьафизэхэм я Урысые общество и Адыгэ республикэ организацие иправление итхьаматэу Нэхэе Муратэ къэбар гушIуагъо бэмышIэу къытлгыгъэлэсыгъ. Ащ тызэрэщигъэгъозагъэмкIэ, хьафизэхэм я Урысые общество кIэщакIо зыфэхьыгъэ проектэу «Прикоснись к Победе!» зыфиIорэм къызэрэдилгытэ-щтыгъэу, къалэу Москва къы-щегъэжъагъэу Шъачэ нэсэу зэзыпхырэ гъогум автопробег щыкIуагъ. Ар афэгъэхьыгъагъ Хэгъэгъу зэошхом Теклоньгъэр къызышыхахыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэм ыкIи хьафизэхэм яобществэ ия 85-рэ илъэс ихэгъэунэфыкIын. Мы социальнэ проектым

къыхагъэлэжъагъэх хьафизэхэр — «чIыплэ плыгъэхэм», Юфшлэплэ зэфэшхьафхэм сэ-къат ащыхьыгъэхэр, 2010-рэ илъэсым и Паралимпийскэ джэгунхэм ащылгъэ спорт-сменхэр, творческэ зэнэкъо-къухэм теклоньгъэ къащыдэ-зыхыгъэ артистхэр. Ахэр авто-бусэу зэрысхэр ары автопробегым хэтыгъэхэр.

Муратэ къызэрэтфилотэ-гъэмкIэ, автопробегым хэтхэр адэхьагъэх къалэхэу Воронеж, Ростов-на-Дону, Краснодар, Геленджик, Новорос-сийскэ, АдыгэкIалэ ыкIи Липецкэ. Ары къэс хьафизэхэм ячIыплэ организациехэм ахэтхэр ахэм къапэгъокIыштыгъэх, хьакIэшэу зэрысыштыхэри, яфэ-

Ю-фашIэхэр тэрэзэу зэхэщэ-гъэнхэми лыплъэщтыгъэх, зэлукIэгъу гъэшIэгъонхэр афызэхашэнхэми пылгыгъэх.

— Сэ непэ анахъэу зигу-гъу къышъуфэсшIы сшIои-гъор, — къыIуагъ Муратэ, — автопробегым пэщэныгъэ дизезыхьыштыгъэ генерал-лейтенантэу В.В. Рузляевыр ягъусэу мыхэр АдыгэкIалэ къызыдэхьэхэм, ахэм зэрапэгъокIыгъэхэм, къалэм имэрэу Хьатэгъу Налбый Iэдэбны-гъэу, цIыфыгъэу адызери-хьагъэм ыгъэхьыгъэхэу зэра-гъэзэжыгъэр ары. Iофтхьаб-зэу зигугъу тшIырэ жьоны-гуакIэр арымнэ зыщыIа-гъэр непэ ащ къыфэдгъэзэ-жыныу зыкIэхьыгъэр хьа-физэхэм я Урысые общество ипрезидентэу А.Я. Неумы-вакиным АдыгэкIалэ имэрэу Хьатэгъу Налбый ыкIи хьафизэхэм я Адыгэ республикэ организацие щытхэу тхылъхэмкIэ зэрэхигъэунэ-фыкIыгъэхэр, адыгэхэм язе-кIуакIэ Москва шашIыгъэ зэфэхьысыжхэм шIукIэ къа-зэрэащыхагъэщыгъэр ары. Тэ лъэшэу ащ тырэгущо.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэ.

Сурэтхэм арытхэр: автопробегым хэлэжъагъэхэм АдыгэкIалэ шапэгъокIы-гъэх; Хэгъэгъу зэошхом хэ-кIодагъэхэм ясаугъэт дэжъ.



Тэхьутэмькъое районым унэхэм арыхьэрэ тыгъокIо куп гъунэгъухэм яшIуагъэкIэ къыщабгытыгъ. Ахэр къалэу Мыекъуапэ ыкIи Шъуджэн районым ащыпсэурэ кIалэхэу къычIэкIыгъ. Къы-залыгъухэм унэм къыра-хыгъэ ювелирнэ пкыгъэгъо-хэмрэ сомэ мини 5-рэ къа-хахыгъэх. Ахэм анэмыкIэу пчъэр рыIупхынэу IункIы-бзэ зэфэшхьафхэр къала-хыгъэх.

Оперативникхэр зэренэ-гуехэрэмкIэ, кIалэхэм ар яапэрэ бэдджэшIагъэп, тапэкIэ бэдджэшIагъэ зэра-хьагъэмэ джы ауплэкIу.

Аркъ нэпщIым ищэн пэ-уцужыгъэныр милицием изы Iофмэ ащыщ. Ащ фэдэу бэдзэогъум и 15-м профилактическэ Iофтхьабзэу уголовнэ лыхьоным Iо-фшIлэхэм зэрахьагъэхэм яшIуагъэкIэ, Мыекъуапэ шъэфэу аркъ зыщашэхэрэ чIыплитф шагъэунэфыгъ.

МВД-м къеты

Бэдзэогъум и 12-м къыщегъэжъагъэу и 19-м нэс АР-мкIэ МВД-м зэрэагъэунэфыгъэмкIэ, республикэм бэдджэшIэгъи 175-рэ щызэра-хьагъ. Ахэр укIыгъэ Iофэу 1, хъункIэнэу 7, ты-гъогъэ 48-рэ, экономикэм ылъэныкъокIэ 11, наркотикхэр ащэхэу 4 ыкIи нэмыкIхэр. АР-м игъогухэм хъугъэ-шIэгъэ 11 атэху-хьагъ. Ахэм нэбгыри 4 ахэкIодагъ, нэбгырэ 11-мэ шъобжхэр хахыгъэх. Водитель 60 ешъуа-гъэхэу автомобилир зэрафэу къаубытыгъ.

Нахьыбэу аркъ нэпщI зыщэ-хэрэр бзылгыгъэхэр ары. Къаубытыгъэхэм Мыекъуа-пэ щыщэу бзылгыгъытIу, станицэу Ханскэм ыкIи пос-селкэу Родниковскэм ащыш-хэр ахэтых. Джы Iофыр зэ-хафы, бзылгыгъэхэм бзэ-джэшIагъэу зэрахьагъэм пае илъэситIу хьапс атыралъ-хьан альэкIышт.

Мы мафэхэм Красногвар-

дейскэ районым и ОВД со-циальнэ къулыкъум иIофы-шIэ бзылгыгъэ къытеуагъ ыкIи ыналэ зытет бзылгы-гъэу ныбжэ хэкIодагъэ зIэр зэрахъункIагъэр къариIуагъ. Оперативникэу къэсыгъэхэм альэгъугъэ пенсионеркэм утын зэрэрахыгъэр. ХъункIа-кIохэр ахьщэ лыхьыгъэх, ау сомишъэ нахьыбэ унэм къырагъотагъэп. БэдджашIэ-

хэм ащыщэу зы нэбгырэр Краснодар краим щыщ, ады-ритIур бзылгыгъэм икIоджэгъух.

Бэдзэогъум и 15-м Кош-хьэблэ район милицием Кошхьаблэ щыщ хъулыгъ-гъэр къытеуагъ ыкIи имэ-къу зэратыгъугъэр къари-Iуагъ. Оперативникхэу Iо-фым пыхьагъэхэм агъэунэ-фыгъ бэдджэшIагъэр чIыплэ еджапIэм ия 6-рэ, ия 10-рэ классхэм якIэлэеджакIохэм зэрэзэрахьагъэр. КIалэхэм яцагъухэр къызалыгъухэм, мэхъу тыгъугъэр къадагъо-тагъ.

Мэкъуогъум ыкIэхэм адэжъ Мыекъопэ районымкIэ къу-тырэу Ткачевым пэмычы-жъэу губгъом къыранэгъэ автомобилэу УАЗ-р аты-гъугъ. Бэдзэогъум и 13-м ар зытыгъугъэ кIалэр къаубы-тыгъ. КъызэрэчIэкIыгъэмкIэ, тыгъуакIор къутырэу Воль-нэм щыщ.

УпчIэхэр ратынхэ альэкIышт

Суд приставхэм я Федеральнэ къулыкъу и ГъэлорышIапIэу Адыгэ Республикэм щылэм бэдзэогъум и 21-м сыхьатыр 10-м къыщегъэжъагъэу 13-м нэс занкIэу телефоньмкIэ уте-онышъ, упчIэхэр суд пристав шъхьалэу Дмитрий Ткаченкэм ептынхэ плъэкIышт.

ГъэлорышIапIэм ипащэ респуб-ликэм щыпсэухэрэм суд приста-вхэм яIофшIэн ехьылIэгъэ яупчIэхэм джэуапхэр къаритыжыштых.

Щыфхэр зыгъэгумэкIырэ упчIэ-хэр телефонэу 8(8772) 52-48-07-мкIэ атынхэ альэкIышт.

Урысыем и ФССП АР-мкIэ и ГъэлорышIапIэ ипресс-къулыкъу



НЭХЭЕ
Рэмэзан,
«Адыгэ макъэм»
ижурналист.

Псынклэу, чэнагъэ фэмышъоу лэжыгыгъэр гутхыжъын!

ЮНЫГЪУ-2010-рэ

Аужырэ гектархэр аугъойжъых

Мы лэжъаным Теуцожь районым хыныгъошхом ищыжъотып. Хъэ гектар 1348-у ялагъэм гектар пэпчэ центнер 38,2-рэ кырахыжъыгъ. Джы кыуачи, лэжжи, амали ялэр зэкӀэ зырахылагъэхэр лэжыгыгъэ шъхьалэу коцым цугъойжъын ары. Бэдзэогъум и 19-м ехьулэу коц гектар 7900-м ехъоу кыагъыгъэм шыццэу гектар 5500-рэ гуахыжъыгъ, гектар тельытэу центнер 39-м ехъу кырахыгъ.

Фышъхъэ лэжыгыгъэхэр анахыбэу зыщалэжыгъэхэр хызмэт-шлалэу «Киево-Жураки» зыфилоу Бегугъэн Мурадинэ зипашэм Иофшлэнхэр зэрэщызэхэщэгъэхэм зыщыдгъэгъуазэ тшлонигоу ар зыдэт кьутырэу Шевченкэм тыкызыссым джыри жыгъэ. Ащ емылытыгъэу, тызыхъыгъэ механизированнэ хьамэм Иофшлэнхэр шъыжотыгъэх. Фирмэм инжонер шъхьалэу Къуныжъ Кимэ ахэтэу автомашинэхэр зэраушгъэрэ механизмэр агъэцкӀэ-жыштыгъ. Комбайнэхэм лэжыгыгъэр кьакӀэзыщырэ автомашинэху хьамэм ищӀчалгъэ кытехъэхэрэр бэрэ амыгъэгужьоу текыжхъэш, лэжыгыгъэр элеваторым рагъэуаллэ. Хьамэшхор зэфӀдӀкӀэ бгъагъэ, гъушъанлэу шыт, лэжыгыгъэ сэмэ зауэу тельри дэгъоу клӀпхъэнкӀагъ, тьдӀкӀи кьӀбзэ-лӀабз.

Лэжыгыгъэшхом иугъойжъын гъӀпсынкӀӀгъэнымкӀэ, хыпкхъэр жьожыгъэнхэмкӀэ, зӀкӀӀы-кӀоу зигъо Иофшлэнхэр зэшлӀохыгъэнхэмкӀэ, кыхъашт илӀэ-сым кыагъэкӀышт лэжыгыгъэм лӀэпсӀшлӀу фӀшлӀыгъэнымкӀэ гу-хӀлӀэу зыдаӀыгъэхэр кытфиолтӀнху тельӀлугъ фирмэм иагронном шъхьалэу ПшчыдатӀкӀо ЮрӀ.

АпӀэу а лӀым нӀлуасэ шъу-фӀтшӀын. Ар ОчӀпшы кы-щыхъугъ. ЯтӀэу ПшчыдатӀкӀо Су-лейман Иоф зышлӀшӀштыгъэ Псыфабэм гурыт еджапӀэр кы-щинухыгъ. Ащ юж КубанскӀагъ агроуниверситетим шеджагъ, ятӀ игъогу техъагъ. ИофшлӀныр ОчӀпшы совхозым шыригъэ-жъыгъагъ. Агроном шъхьалэу илӀэситӀо ащ шылӀжъагъ. НӀужым Теуцожь район админис-трацием испециалистӀэу, етӀанӀ кьӀкӀыхэрэр кьӀухъумӀгъэнхэм пылгъ станцием ипашӀэу шытыгъ. 2008-рӀэ илӀэсым ибжыкхъэ кы-щыублагъэу фирмӀэу «Киево-Жураки» зыфиорӀэм шӀлажъэ. Фирмэм отделениитӀу ил: Чы-гулӀжыным пылгъымрӀэ былым-

хъуным фӀгъэзагъэмрӀэ. ЮрӀ кьӀкӀыхэрэм пылгъ отделением игъӀорышлӀагъ.

— ТифирмӀэ жьокӀупӀэ гектар 5680-рӀэ кыфӀгъэзагъ, — кье-луатӀэ ЮрӀ. — ИлӀэс зауӀэ хъу-гъэу тифирмӀэ Теуцожь районым шӀлажъэш, ренӀэу лэжыгыгъэ дӀгъу кьӀэтӀхыжъы. ГъэрӀкӀо фышъхъэ лэжыгыгъэ гектар 2494-у тилагъэм гектар тельытӀэу цент-нер 40,3-рӀэ кьӀедгъэтыгъ. ЗылӀэ-гъухэрэм агъӀшлагъоу тинагъыф хьасэхэм тельытӀшлӀу ялагъ, дӀгъэ-бӀгъогагъэх. Мыгъи тилофхэр дӀйхӀ. Хъэр бӀшлагъэ зылу-тхыжыгъэр, коцым иаужырӀэ гек-тархэр механизаторхэм кьа-люжыкх, лэжыгыгъэу кьӀэтхыжы-щыр гъэрӀкӀорӀэм нахъ мӀкӀэ-щтӀ.

Корр.: Мыгъэ хыныгъошхом кыгъӀӀгъэгуагъэхэм танӀмыс-зӀ, Иофшлагъэхэм кьӀкӀуанлӀэу афӀхъугъэм тыщыбгъӀгъозӀн пылӀкӀышты?

П.Ю.: Сыд фӀдӀэ Иофшлагъи лӀӀпсӀ гъӀнӀфагъэ ил. УзӀрӀдӀ-лажъэрэм елӀытыгъ чыгури кызырӀотӀжыштыр. Мыгъэ лэ-жыгыгъэ бӀгъуагъэ кызырӀотӀжы-штытм тыфӀлӀжъӀнӀэу зедгъэ-жъыгъагъэр гъэрӀкӀо бжыкх. АпӀэу хъэр кызышӀыдгъӀкӀышт хьасэхэр агротехникӀэ пӀрытым зеригънафӀрӀэм тетӀэу тыжыогъа-гъэх. Коцыр зыщытпхышт хьа-сэхэр жьогъӀнхэм игъо тимыфӀ хъуи, диск онтӀгъухэмкӀэ чы-шъхъашӀор зэхӀытупкӀӀгъагъ, дӀгъӀушъӀыгъагъ. Бжыкх лэ-жыгыгъэхэр зыщытшӀӀштхэм чыгъӀшлӀухэмкӀэ тӀаушлӀгъа-гъ, гектар тельытӀэу аммофос килограмми 150-рӀэ ІӀкӀӀдгъэ-хъыгъагъ. НӀужым еутӀкӀо агре-гатхэмкӀэ хъэ гектар минӀрӀ коц гектар 1500-рӀэ тпхыгъэ.

Гъатхэр кызыссым, анахъ охъ-тӀшлӀхэр кызыфӀдгъӀфедӀхӀзз, гектар пӀпчӀ аммиачнӀэ селитӀрӀ килограмм 200 ІӀкӀӀдгъэхагъ. Ащ юж шӀнаут зыхӀлӀ уц-хэмкӀэ хъӀцӀӀ-пӀацӀхэр, уцъжъ-

хэр ахӀдгъӀкӀодыкӀыгъэх. Шъып-кхъэ, зӀкӀӀэ тӀэ тызӀрӀфӀе дӀдӀм лыкӀлахъэу зӀшлӀотхыгъ сӀон слӀӀкӀыштӀ. АрӀэу шытми, ып-шӀӀкӀӀэ кьӀӀуагъэхэм лӀӀшӀэу яшлӀуагъэ кьӀкӀуагъ. ИофшлӀн пстӀэуми кӀӀухъу кьатыгъэм та-гъӀразӀ.

Корр.: Джы ахэм уакъышчы-уцмӀэ тигопӀӀшт.

П.Ю.: АпӀрапшӀӀэ кьӀӀогъӀн фае хыныгъом зерифӀшъуашӀэу зызӀрӀфӀдгъӀгъэзырыгъэр. «Джон Дир» зыфӀаорӀэ комбай-нӀэ лӀӀпкхъу шы тил. Ахэр кӀо-чӀӀшхӀ, зӀтегъӀпсыхагъэх. МафӀэ кьӀэс зы комбайнӀэм гектар 50-м нӀсӀэу кьӀӀожы. Комбай-нӀэу тилӀр тшлӀомакӀӀти, лэжы-гъэр псынкӀӀэу ыкӀи чӀӀзыгъӀн-чъӀэу лухыжыгъӀнӀым тыфӀла-жъӀзӀ, кьӀалӀэу ЛабинскӀэ дӀт МТС-м «Джон Дир» комбайнӀэ лӀӀпкхъу шы кытфыгъэу, ахӀри хыныгъом хӀтӀгъӀлажъэх. Иоф-шлӀным джащ фӀдӀэ зӀхӀшӀагъэ илӀм ишлӀогъӀшхӀо кьӀкӀуагъ, аужырӀэ гектархэр гутхыжъых.

Корр.: Лэжыгыгъэ гектар пчъа-гъэу шъуилагъэмрӀэ кышъухы-жыгыгъэр зыфӀдизымрӀэ кьыта-лоба.

П.Ю.: Хъэ гектар 996-рӀэ ти-лагъ. БӀшлагъэ ар зыгугъӀоужы-гъэр. Гектар тельытӀэу центнер 39-рӀэ кьӀедгъэтыгъ. Коц гектар 1500-рӀэ ІӀпӀэ-цыпӀэу тилагъэм илӀожы-ныгъыгъ. Пчъагъэхэм кызырӀа-гъӀӀгъэгуагъэмкӀэ, гектар пӀпчӀ центнер 42-м ехъу кытыгъ. Мы пчъагъэхэр гъэрӀкӀорӀэ илӀӀӀс кӀӀуххэм анахъ иныкх. ХъӀри коц-ри зӀрӀзӀхӀтӀэу лэжыгыгъэ тонн минибгъум ехъу тыхъамӀ кьыте-хъагъ.

Корр.: КызырӀотӀехъагъэр о ошлӀшъ кьӀӀоу шъхъае, тӀэ тет-лӀагъорӀэр тшлӀомакӀ. НӀмыкӀ гъӀтӀылышлӀи шъуила?

П.Ю.: АвтомашинӀэ цыкӀу-хэм лэжыгыгъэу комбайнӀэхэм кьӀагъашӀрӀэр хьамэм кыраша-лӀ. НӀужым лэжыгыгъэр тӀукъӀэ-бзышъ, автомашинӀэшхӀохэмкӀэ ЛаджӀскӀэм дӀт элеваторым ятӀгъа-ш. НепӀэ кьӀаӀожыгъэр ащ лыпытӀэу хьамэм тырашъыжы.

Корр.: ШъуишчыкӀӀгъӀшт чы-лапхъэр кьӀжыгъанӀрӀэба? КьӀэ-шъогъанӀмӀ, идӀгъугъӀкӀӀэ сыд шапхъэхэм алыкӀлахъӀра?

П.Ю.: Чылапхъэм пае лэжы-гъэ тонн 500 фӀдиз кьӀӀдгъӀнагъ. Ар зӀкӀӀӀӀ апӀрӀэ репродукцие зилӀӀ чылапхъ.

Корр.: МӀкӀӀумӀӀ хызмӀӀытӀр ащ тетӀэу гъӀпсыгъӀшъ, лэжы-гъэр зӀрӀуахыжыгъэм лыпы-тӀэу кыкӀӀӀӀыкӀӀшт илӀӀсым лӀӀӀсӀшлӀу фӀшлӀыгъӀным фӀжъӀх. Бжыкх лэжыгыгъэ гектар тхъапша мыгъэ шъупхыштыр?

П.Ю.: ГухӀлӀэу тилӀхэм кы-зӀрагъӀнафӀрӀэмкӀэ, мыгъэ хъэ гектар 1200-рӀэ, коц гектар 1500-рӀэ тпхышт. Джащ фӀдӀэу мыгъэ апӀрӀэу рапс гектар 400 етуы-штӀэу дӀгъӀнӀфагъэ. ТифирмӀэ кьо-хэр гъӀпшӀӀрӀгъӀнхэм пылгъышъ,

а Иофым фӀгъӀзӀгъӀэ отделением лусыпхъӀкӀӀэ ищыкӀӀгъӀштытм бӀ-кӀӀэ елӀытыгъ хъу, коцӀэу, натры-фӀэу тпхыштхэр зыфӀдизыштхэр.

НахыпӀэм фӀдӀэу хыпкхъэм уарзӀр кьӀарытынӀжъӀэу, ахэр цыраужхэмкӀэ зӀхӀкӀыхъажъ-хъу шыдгъӀӀыхӀрӀӀ. Тикомбай-нӀэхэм зӀкӀӀӀми уарзӀр зыупкӀӀ-тӀӀрӀэ агрегатхэр ахӀтыкх. Тыхы-з-мӀтшлӀанлӀӀкӀӀэ уарзӀр тшчыкӀа-гъӀпышъ, коцыр лӀузыхыжырӀэ комбайнӀэхэм ар зӀхаупкӀӀагъ, чыгъӀшлӀу папкӀӀэу хыпкхым ха-тӀкӀожы. КомбайнӀэхэм кӀӀкӀӀэу ауж итыкх диск онтӀгъухэр зыш-шӀӀгъӀэ тракторхэр. Ахэм чы-шъхъашӀор дӀгъоу зӀхаупкӀӀагъ, тыгъуасӀэ коцыр зырытыгъэ хьа-сӀэм шлӀуцӀорымрӀэ тырихъу кьа-шы.

Корр.: Трактор тхъапша а ИофшлӀным фӀгъӀзӀагъэр? ЯтӀо-нӀрӀэмкӀӀэ, уарзӀр аруштыгъу зӀхӀ-шъоупкӀӀагъ, кьӀоджӀдӀсхъу былымхэр зылыгъхэм кымафӀм ящыкӀӀгъӀшт уарзӀр тьдӀэ кы-рахышты?

П.Ю.: Ахэм апае зыфӀӀешт-хэр зыфӀдизыр зӀтӀгъашлӀшъ, уарзӀр зӀхӀтӀымыупкӀӀагъэу гут-хыжы. Арышъ, ахэм уарзӀэ ямылӀэу кьӀӀдгъанӀхӀрӀӀ. АдӀрӀэ укызыкӀӀупчлагъэм иджӀэуапи кьӀестыжыкх. Диск онтӀгъухэр кьӀезышӀӀкӀыхӀрӀӀэр тракториш мӀхъух. Ахэр «Джон Дир» зыфи-орӀэм фӀдӀэ закӀӀх. Ахэм Иоф языгъашӀхӀрӀӀэр Уджыкху Ас-лӀан, Евгений АксененкӀэр, Юрий СергиенкӀэр, Василий Коз-ловыр, нӀмыкӀхӀери арых. Трак-торишми сменитӀоу Иоф ашлӀ, чӀӀц-зымафӀм гектар 250-м нӀс кьӀагъӀхъагыры.

Корр.: Комбайнер пӀрытхъу анахыбӀэ кьӀэзылӀожыгъэхэм ягугъу кытфӀшлӀыба?

П.Ю.: Тикомбайнерхэр опы-тышхӀо зилӀхӀэ, укызыштыхъун зифӀшъош лӀжъӀкӀо закӀӀх. КьӀезгъӀжъӀн НӀчӀрӀзӀыне шыц кӀалӀэу илӀӀс зауӀэ хъугъэу ти-фирмӀэ шылӀжъӀрӀэ БӀшкӀӀӀо БайзӀткӀӀ. ИлӀӀс кьӀэс ар хыны-гъошхом чанӀэу хӀлажъэ, текӀо-ныгъи кышчыдехы. ГъэрӀкӀо икомбайнӀэу «Джон Дир» зыфи-орӀэмкӀӀэ лэжыгыгъэ тонн 1615-рӀэ кьӀӀожы, районым пӀрытныгъэр цииубытыгъагъ, шытхъу тхыль-хӀери, ахъӀӀэ шлӀухъафтынхӀери кьӀыратыгъагъэх. Мыгъи иком-байнӀэ кьӀэуцу имылӀэу Иоф ри-гъӀшлагъ, гъунӀпкӀагъӀхӀери ыш-

тагъэх, лэжыгыгъэ тонн 1800-м ехъу кьыӀожыгъ.

БӀгъэ Арамбий НӀчӀрӀзӀыне шыц. Ащи гъэрӀкӀо лэжыгыгъэ тонн 1412-рӀэ кьыӀожыгъагъ, илӀофшлагъи районым шыха-гъӀунӀфыкӀыгъагъ. Мыгъи хы-ныгъошхом чанӀэу хӀлажъагъ, хьамэм лэжыгыгъэ тонн 1750-рӀэ аригъӀшагъ. Ахэм ауж бӀкӀӀэ зы-кьыригъӀнагъӀп тияшӀӀнӀрӀэ ком-байнерӀэу ШӀрӀэмӀт Хьасани. Ащи тонн 1700-м ехъу кьыӀо-жыгъ.

Корр.: Хыпкхъэр жьожы-гъӀнхэмкӀӀэ, полупарыр кьӀӀӀты-гъӀнымкӀӀэ, бжыкх лэжыгыгъэху ыпшӀӀкӀӀэ зигугъу кьӀӀпшыгъӀ-хэр зыхӀшӀульхъӀштхӀэ чыгу-м игъӀхъагырынкӀӀэ непӀэ шъуи-лофхэр сыдым тетха?

П.Ю.: ДӀйхӀӀ. Рапс гектар 400-м ипхынын шышъхъӀу мазӀм тыфӀежъӀшт, кьӀӀнӀжыгыгъэр зы мазӀ. Ащ фӀшлӀ ар зыщытшӀӀ-штыр тӀгъӀхъагыры. Ащ кьы-кӀӀӀыкӀӀшт хъэ чылапхъэм ип-хыны. Ар кьыдӀтлыгъӀтӀӀэ бжы-хъасӀхэр зыщыдгъӀӀгъӀштытхӀэ чыгухэм яжъон дгъӀпсынкӀӀшт. Ащ фӀгъӀзӀгъӀшт «Джон Дир» зыфӀаорӀэм фӀдӀэ тракториш. Ахэм мафи чӀӀӀи Иоф ашлӀшт, гектар 200 фӀдиз чӀӀц-зымафӀм кьа-жышт.

Механизатор 16 тил. Ахэр хъупхъэ закӀӀх. Арышъ, зы такы-кы хъаулыеу тракторхэр ша-мыгъӀтхъу ялӀофшлӀн псынкӀӀэу зӀшлӀахышт.

Корр.: АрӀуштыгъу чанӀэу Иоф зышлӀӀрӀэ шъуицыгулӀжъхъэм ямӀзӀ лӀжъапкӀӀэ сыд фӀдиза?

П.Ю.: СомӀэ мин 25-м нӀс кьӀэзымыгъахъэ ахӀтӀӀ. Анахъ хъупхъӀхъу БӀшкӀӀӀо БайзӀт, Уджы-кху АсӀлан афӀдӀхӀэм ямӀзӀ лӀ-жъапкӀӀэ сомӀэ мин 30-м нагъӀсы.

Корр.: РайонымкӀӀэ хыныгъор апӀэу шъуухыгъэ. Сыда джы шъуи-комбайнӀэхэм, ахэм атес ком-байнерхэм яжъугъӀшӀӀштыр?

П.Ю.: Коцым иугъойжъын тӀэ тыухыгъэ шъхъае, районым джы-ри гуамышыжыгъӀэу шлӀукае ил. Кьутырхъу ШевченкӀэ, Пет-ровым, кьуаджӀхъу АскӀӀлае, НӀшъукъуае, нӀмыкӀхэм адӀс фермерхэм ялӀжыгыгъэ хьасӀхэр джы афӀуӀтхыжыкх. ЕтӀанӀ комбайнӀэхэр дгъӀуцужынынхъш, ахэм атесыгъэ механизаторхэм тижъонӀкӀо агрегатхэмкӀӀэ Иоф ашлӀшт, кыхъашт илӀӀсым игъӀ-бӀжъу лӀӀпсӀшлӀу фӀшлӀыгъӀным зӀкӀӀӀми тызӀдыфӀлӀжъӀшт.



Шапхъэхэр зыукъорэм пшъэдэкІыжъ рагъэхьы

Урысые Федерацием и Конституције ия 37-рэ статья граждан пэпчъ щынэгъончъагъэм ыкІи къэбзэныгъэм яшапхъэхэм атегъэпсыкІыгъэ Іоф ышІэн фитэу егъэнафэ. Арэу шытми, цІыфхэр зыгъэлажъэхэрэм, Адыгэ Республикэри зэрадыхтэу, ІофшІэныр щынэгъончъэу шытыным ишапхъэхэр зыукъохэрэр зэрахэтхэм ехьылІэгъэ шысэхэм бэрэ тарехьылІэ. ГухэкІ нахъ мышІэми, ІофшІэныр щынэгъончъэу шытыным ишапхъэхэр зэраукъагъэхэм ыпкъ кыкІэу лэжъакохэм япсауныгъэ зэщэкъо, ІофшІэным шъобжэу хахыгъэм илІыкІхэу кыыхэкІы.

Предприятием, организацием зэхэщэкІэ-правовой лъапсэу иІэм ІофшІэныр щынэгъончъэу гъэпсыгъэныр елгытыгъэп ыкІи шапхъэхэр зэраукъагъэхэм обществэмкІэ шынагъоу щыт кІэуххэр кыыздихьынхэ ылъэкІышт. Ахэм ялгытыгъэ мысагъэр зытелъым пшъэдэкІыжъэу рагъэхьырэри. ІофшІэныр щынэгъончъэу зэрэмыгъэпсыгъагъэм тхъамыкІагъоу кыыздихьыгъэхэм ялгытыгъэу, мысагъэр зытелъым дисциплинарнэ, материальнэ ыкІи уголовнэ пшъэдэкІыжъ ыхьын ылъэкІыштэу хэбзэихъухьэм ыгъэнэфагъ.

Урысые Федерацием и Прокуратурэ дэжъ шызэхэщэгъэ ЛыхьокІо комитетым пшъэрлыгъэу ыгъэцакІэхэрэм атегъэпсыкІыгъэу, мы тхыгъэмкІэ тыкызышыуцштыр ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр зэраукъохэрэм яхьылІэгъэ уголовнэ пшъэдэкІыжъхэр ары.

Урысые Федерацием и Уголовнэ кодекс ІофшІэныр къэухъумэгъэнымкІэ анахъ пхъашэу гъэпсыгъэ уголовнэ пшъэдэкІыжъ ягъэхьыгъэным епхыгъэ шапхъэхэр агъэнафэх ащ истатыхэу 143-м (ІофшІэныр къэухъумэгъэнымкІэ шапхъэхэр укыогъэнхэр), 216-м (Къушхъэ, псэолъэшІ ыкІи нэмыкІ ІофшІэныр агъэцакІэхэзэ ІофшІэныр щынэгъончъэу шытыным ишапхъэхэр зэраукъагъэхэр) ыкІи 217-м (КышыцыонымкІэ шынагъоу щыт объектхэм ІофшІэныр щынэгъончъэу шытыным ишапхъэхэр зэрацаукъагъэхэр).

ІофшІэныр щынэгъончъэу гъэпсыгъэным ишапхъэхэр ыукъохэу бэзджэ-шлагъэхэр зезыхьагъэхэм кыкІэлъыкІорэ пшъэдэкІыжъхэр арагъэхьынхэ альэкІышт:

— сомэ минитІурэ ныкъорэм кышыублагъэу сомэ мин шытІум нэс, е мээ лэжъапкІэм фэдиз, е тхъамэфитІум кышыублагъэу мээ пшІыкІуим нэсырэ палъэм фэдэу кылэкІэхьагъэм фэдиз тазырэу рагъэтын альэкІышт;

— зы илъэсым кышыублагъэу илъэситфым нэсырэ палъэм телгытагъэу цІыфым ишъхьафитныгъэ агъэцІыкІун альэкІышт;

— мээитІум кышыублагъэу илъэсиблым нэсэу хьапс тыралъхъэн альэкІышт;

— зиукъэбзыжыным пашэ ІофшІэну тыралъхьагъэм, е хьапсым зэрэчІагъэ-

тысхьагъэм, е условнэу иІоф зэрауагъэм ягъусэу хэгъэхьожъ шІыкІэкІэ цІыфыр агъэпшынэзэ, зы илъэсым кышыублагъэу илъэсиным нэсырэ палъэм ІэнэтІэ гъэнэфагъэхэр зэрихьанхэ ыкІи ІофшІэныр гъэнэфагъэхэм апылтын фимытэу агъэнэфэн альэкІышт.

Урысые Федерацием и Уголовнэ кодекс ия 143-рэ статья ыгъэнэфэрэ пшъэдэкІыжъыр арагъэхьы кыулыкъу пшъэрлыгъэу ялэхэм е фэшІыкІэ ашыгъэ унашъом тегъэпсыкІыгъэу участкэ горэм ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр зэрэцагъэцІэкІыжъхэрэм лъыплъэгъэныр зипшъэрлыгъым, джащ фэдэу предприятиехэм ыкІи организациехэм япашэхэу, ахэм ягуадзэхэу, инженер шъхьалэхэу, предприятиехэм яспециалист шъхьалэхэу ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр зэраукъохэрэм шыгъозагъэхэм ыкІи ахэр дэгъэзыжыгъэнхэм пашэ ифэшъошэ унашъохэр афэзымышыгъэхэм, е а шапхъэхэм апэшыукІорэ унашъохэр зытыгъэхэм, е ІофшІэн лъэпкъ зэфэшъхьафхэмкІэ пэщэныгъэ зехъыгъэныр апшъэ ралъхьажыи, а шапхъэхэр зымыгъэцІэкІыжъгъэхэм.

ІофшІэныр щынэгъончъэу гъэпсыгъэным иамапхэр зезыхьыгъэ цІыфым ІэнатІэм епхыгъэ бэзджэшлагъэм пашэ уголовнэ пшъэдэкІыжъ рагъэхьын фаеу загъорэ кыыхэкІы. ГушыІэм пашэ, джащ фэдэу хъун ылъэкІышт ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр гъэцІэкІыжъгъэнхэм ишыкІэгъэ Іофыгъохэр зыгъэнэфэрэ инструкциехэр зызэхамыгъэуцохэкІэ ыкІи ахэр зыгъэцІэкІыжъхэрэр зэрифэшъуашэм тетэу замыуплэкІу.

ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр зэраукъохэрэм елгытыгъэмэ, кыушъхъэ, псэолъэшІ ыкІи нэмыкІ ІофшІэныр щынэгъончъэу шытыным ишапхъэхэр (УФ-м и УК ия 216-рэ статья) зэраукъагъэхэм пашэ ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр гъэцІэкІыжъгъэнхэмкІэ пшъэдэкІыжъ зыхьыхэрэм ямызакъоу, иІофшІэнкІэ а производствэ лъэпкыым ренэу е пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ епхыгъэхэри агъэпшынэхэ альэкІышт.

ЫпшъэкІэ зыцІэ кышетІогъэ бэзджэшлагъэхэр сакыныгъэ кызэрэзыхамыгъэфагъэм ыпкъ кыкІэу зрахъгъэ бэзджэшлагъэхэм ахалыгъэх. Арышъ, мысагъэр зытелъым гухэлъэу илагъэр бэзджэшлагъэ зехъэгъэныр (нэмыкІ цІыфым лІэныгъэ кыфэхьыгъэныр е ипсауныгъэ зэщыгъэкъогъэныр) арыгъэу ыкІи ащ ишІыкІэу ІофшІэныр къэухъумэгъэным ыкІи ІофшІэныр щынэгъончъэу гъэпсыгъэным яшапхъэхэр укыогъэнхэ гухэлъыр зыдІыгыгъэу бэзджэшлагъэ зэрихьагъэу УФ-м и Уголовнэ кодекс истатыхэ егъэнафэшъ, ащ пашэ бэзджэшлагъэ зезыхьагъэр нахъ пхъашэу агъэпшынэ.

ЫпшъэкІэ кызэрэщыхэдгъэщыгъэу, ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр Адыгэ Республикэм бэрэ щаукъох. Производствэм кышыхьыгъэ тхъамыкІагъохэм обществэмкІэ шынагъоу ахэлъыр зэфэдэп ыкІи ащ ыпкъ кыкІэу, шапхъэхэр аукъохэ къэс лъыкхуакІохэм зэхэфын ІофшІэныр зэрахъэхэрэп, уголовнэ Іофхэри кызэІуахьхэрэп.

ГушыІэм пашэ, 2008-рэ ыкІи 2009-рэ илъэсхэм ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр производствэм зэрэцаукъагъэхэм ехьылІэгъэ къэбар 40-м ехъу ти ГъэІорышІапІэ кылыгъэгъэІэсыгъагъ. УплъэкІунхэр зашІыхэм нафэ кызэрэхьыгъэмкІэ, уголовнэ лъапсэ зІлэу ахэм къахэкІыгъэр Іофи 4 ныІэп. Ахэр зэхэафыгъэх, ишыкІэгъэ тхылыхэр агъэхьазырыгъэх ыкІи судым лъагъэІэсыгъэх. Шысэу къэтхьын тлэкІышт Тэхьутэмькыое районыр. Ти ГъэІорышІапІэ имежрайоннэ отделэу ащ шыІэм УФ-м и УК ия 143-рэ статья ия 1-рэ Іахъ ыгъэнэфэрэ бэзджэшлагъэр зезыхьыгъэ шъхъэзэкъо предпринимательным ехьылІэгъэ уголовнэ Іоф судым лъыгъэІэсыгъагъ.

Уголовнэ Іофым фэгъэхьыгъэ лъыхьон ІофшІэнхэм нафэ кызэрэшІыгъэмкІэ, полимерхэр переработкэ шыгъэнхэм епхыгъэ ІофшІэн предпринимательным Теуцожь районым ит поселкэу Лъэустэнхьаблэ шигъэцакІэщтыгъ. Рамыгъэджэгъэ, ифэшъошэ инструктаж зэрамытыгъэ цІыфыр Іоф шишІэнэу станокым кІэригъэуцагъэу иджабгъуІэ станокым дилъашъуи зэхигъэтэкъуагъ, операции ашын фаеу хъугъэ, ІофшІэнымкІэ амалэу илагъэм ипроцент 65-м нэсэу ащ чІэнагъэ ышыгъ.

Ти ГъэІорышІапІэ имежрайоннэ отделэу Джэджэ районым шыІэм 2008-рэ илъэсым Красногвардейскэ районым ит былымэхъо фермэ горэм ипашэ УФ-м и УК ия 143-рэ статья ия 1-рэ Іахъ ыгъэнэфэрэ бэзджэшлагъэм ехьылІэгъэ уголовнэ Іоф кыпыигъэтэджагъ, судым арытыгъ.

А уголовнэ Іофым ехьылІэгъэ лъыхьон ІофшІэнхэм кызэрагъэлъэгъуагъэмкІэ, агъэмысэгъэ цІыфым ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр молочнэ-товарнэ фермэм шыгъэцІэкІэгъэнхэм иамапхэр зэрихьагъэхэп ыкІи ащ ыпкъ кыкІэу зыныбжъ имыкыгъэ ІофышІэм ипсауныгъэ фермэм щалыгъ былымым зэар кырихыгъ.

Джащ фэдэу унэ предприятие горэм ипашэ УФ-м и УК ия 143-рэ статья ия 1-рэ Іахъ ыгъэнэфэрэ бэзджэшлагъэмкІэ агъэмысэгъэ, иІофышІэ горэм ипсауныгъэ зэар кызэрэфихыгъэм пашэ судым ратыгъ; кьалэу Мыекъуапэ дэт училищ горэм ипашэ УФ-м и УК ия 216-рэ статья ия 2-рэ Іахъ ыгъэнэфэрэ

бэзджэшлагъэр зэрэзэрихьагъэм, кІэлэеджаколом идунай зэрихъожыгъэм апае суд Іоф кыпагъэтэджагъ; УФ-м и УК ия 217-рэ статья ия 1-рэ Іахъ ыгъэнэфэрэ бэзджэшлагъэр зэрэзэрихьагъэм, цІыфым ипсауныгъэ зэщыкыоныгъэшхэ зэрэфэхьыгъэм апае шъхъэзэкъо предпринимательным судым ратыгъ. ЗыцІэ кьетІогъэ Іофхэм судыр ахэплъагъ, яшъхьафитныгъэ алыхыгъэным емыпхыгъэ пшъэдэкІыжъхэр ахэм атырилъхьагъ.

УФ-м и УК ия 143-рэ статья ия 2-рэ Іахъ ыгъэнэфэрэ бэзджэшлагъэхэм атегъэпсыкІыгъэ уголовнэ Іоф 2010-рэ илъэсым Тэхьутэмькыое районым кышыцэІуахыгъэу, мы лъэхьаным лъыхьон ІофшІэнхэр макІох. Поселкэу Яблоновскэм метритІум ехъу зикуогъэ кэнаум канализационнэ трубэхэр дэлъхьэгъэнхэм епхыгъэ ІофшІэнхэр шагъэцакІэхэзэ, тхъамыкІагъо кышыхьыгъэ, ІофышІэ горэ хэкІодагъ.

Лъыхьон-судебнэ практикэм епхыгъэ материалхэм язэхэфын кызэригъэлъагъорэмкІэ, ІофшІэныр къэухъумэгъэнымкІэ ыкІи ар щынэгъончъэу гъэпсыгъэнымкІэ шапхъэхэр зэраукъохэрэм нахьыбэмкІэ лъапсэ фэхьурэр ІофшІэным идисциплинэ уигъэрээнэу зэрэщымыгъэр, шпэхъэшІухэм адиштэу производствэр зэрэзэхэмыщагъэр, предприятиехэм, организациехэм япашэхэм, цІыфхэр зыгъэлажъэхэрэм, пшъэдэкІыжъ зыхьын фаеу щытхэм ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэм япхыгъэ Іофыгъохэр тэрэзэу зэрамыгъэцакІэхэрэр ары.

ІофшІэныр къэухъумэгъэным ишапхъэхэр зэраукъагъэхэм пашэ уголовнэ-правовой Іофыгъохэр ипалъэм ехъулэу зэрэзэрахъэхэрэр нахъ дэгъоу зэхэщэгъэн гухэлъым фэшІ, ти ГъэІорышІапІэ зэпхыныгъэ дэгъу дыриІэу дэлажэ ІофшІэнымкІэ Къэралыгъо инспекциеу Адыгэ Республикэм шыІэм. ЗыцІэ кьетІогъэ Іофыгъохэм яхьылІэгъэ къэбархэр ащ псынкІэу кытлгъэгъэлэсых. Ащ имызакъоу, джащ фэдэ къэбархэр цІыфхэми лъыхьокІо органхэм анагъэсых. Чыплэу зыщыхьыгъэ ыкІи палъэу зыхьыгъэм ямылгытыгъэу, бэзджэшлагъэхэм яхьылІэгъэ къэбархэр ти ГъэІорышІапІэ ичІыплэ лъыхьокІо органхэм алгыжыгъэІэсынхэ шъулъэкІышт. Джащ фэдэу «Интернет» сетым ти ГъэІорышІапІэ щыриІэу официалнэ сайтэу WWW.sk01adyg@mail.ru шъуихъэзэ къэбархэр кытлгыжыгъэІэсынхэ шъулъэкІышт.

ДАУР Айтэч.

Урысые Федерацием и Прокуратурэ дэжъ шызэхэщэгъэ ЛыхьокІо комитетым и ГъэІорышІапІэу Адыгэ Республикэм шыІэм процесуальнэ уплэкІунымкІэ иотдел ипашэ игуадз.

Щэпсэх адыгэхэр дунаим

Адыгэхэм ижъыкІэ ятеплэ-шъошагъэр

С. М. БРОВЕВСКИЙ: «ЦІыф цІэрыІохэм яхъадэхэр зыцагъэтылгыжышт чІыплэхэр нахъ хэлэтыкІыгъэхэу кыыхахыштыгъэх, къэм ыкІыІу Іуашъхъэхэр ащызэтыратакъоштыгъэх, мыжъом хэшІыкІыгъэ саугъэтхэр фэІукІыхьашъохэу, плІэмые шъыпкъэхэу атырагъэуцоштыгъэх. Джащ фэдэ бгъуитф, хы, блы е бгъуий зІлэ мыжъо дэпкъхэр шагъалэщтыгъ, ащ ышъхьагъ мыжъо пІуакІэхэр е гъурыжъ тыралъхьэщтыгъ. А Іофыр зыгъэцІэкІэщтыгъ цІыф Іэпэласэхэр кыушъхъэхэм ахэхэхэм къахашыгъэ къащэщтыгъэх».



Сурэтыр Едыджэ Батырай итхыльэу «Адыги» зыфІлорэм кыдэхыгъ. Сурэтыр зышІыгъэр гъэнэфагъэп. «Дунаим тет лъэпкъхэм ахабзэхэр» зыфІлорэ серием щыц. 1816-рэ ил. Черкесхэр.



Адыгэ лъэкъуацIэхэр IорыIуатэхэмрэ литературэмрэ къазэрахафэхэрэр

Шыфхэм лъэкъуацIэхэр яIэ зыхуьгъэм ыуж бэдэдэ тешIагъ. ЛъэкъуацIэ пэпчъ къэхуькIэ гъэшIагъон иI, тарихъ гъэнэ-фагъэ пылъ. Зы ны, зы ты текIыгъэхэм, ахэм къакIэхожьыгъэхэм лъэкъо-лакъоу зауьгъуэ лъэкъоцIэ гъэнэфагъэ яIэу унэ-гъуабэ мэхъух. Ары нахьыбэхэм алъэкъуацIэхэм якъэхуькIэр. Зэман чыжъэу пщыхэм зафэпщылIыштыгъэхэм шъхьафит хъужьыгъэм пщым ыльэкъуацIэ къы-фэнэжъэу къыхэкIыштыгъ. Мыхэм анэмькI лъапсэхэри яIэх, ау арэп сэ сыкъыз-тегушыIэмэ сшIоигъор. ЛъэкъуацIэхэр лъэхъэнэ чыжъэм зэрэщыIагъэхэр, нарт эпосым, чIыпIацIэхэм, тарихым афэгъэхьыгъэ тхыгъэхэм, титхакIохэм яIэ-шIагъэхэм зэрэщыгъэфедатгъэхэр ары.

Къалотгъэи атхыжыгъэу тилэ нарт пщыналгъэхэм къащедгъэжъэн. Томибл хъурэ «Нартхэм» мыпшъыжыгъэр лъжъэкIо чанэу тилэгъэ ХъэдэгъэлIэ Аскэр Iоф адишIагъ. КIэн дышъэу ар адыгэхэм ямы-закъоу, зэрэ Кавказуи, зэрэдунаеуи къа-фигъэнагъ. Зэман чыжъэм шыIэгъэ лъэкъуацIэхэу ащ къыхафэрэмэ ащыщых Шыбай (Нарт Шыбай гушIоу IаплI къысишхъыгъ — VI т., н. 257-рэ), Къандж (Нарт Къандж гушIуагъ — V т., н. 16), Къулымшакъ (Нарт Аслъан Къулымшакъ-къэм къео къэс къыпхыриутызэ, ыкIыбы дэтыр плъэгъоу пхыриутызэ — VII т., н. 140-рэ), нэмыкIыбэхэр. Непи лъэкъуацIэхэу тхыгъэхэм ащыщыхъэхэм якъэуакIэки зэрэтыгъэхэмкIи нарт эпо-сым къыхафэхэрэм зыпарэки атемы-кIыхэу ахэтых. ГушыIэм пае: Дэгужые (Дэгужые Джарыгъэ дэжэ кIоу анахь шIагъоу къехъулагъэр къезыгъаIорэм бэджащор еттыт. — V т., н. 126-рэ), Сэт (Сэтхэр аIоу нарт зышхъу цIэрыIохэу къушъаIоу, ТхьачIэгъэ мэзы, хэсыгъэх. — VII т., н. 47-рэ), Ерэджыбэкъу (Ерэд-жыбэкъори нартэу шытыгъ — VII т., н. 141-рэ), Андырхъуай (Андырхъоу ДышъэкI хэкIыкIэу мэкъоу. — VII т., н. 247-рэ), Мэджадж (Нарт Мэджаджэ бай, фэшIыгъ. — VII т., н. 159 — 160-рэ),

нэмыкIхэр. Нартхэм афэгъэхьыгъэм не-пэрэ мафэм дгъэфедэу къахэфэх лъэкъуацIэхэу Наджэкъу, Къушъхъэ, Тем-рыкъу, Хъатикъуай, ШIупакIу, Шъао, Жъемадыу, Бэгъырэт, Хъатыкъо, Гъуае, Ордан, ШэрэлIыкъу, нэмыкIыбэхэр. Щэч халъэп зигугъу къэтшIыгъэхэм бэдэдэ зэ-раныбжыр. Арэу шытми, чIышъхьашъом темькIодыкIыхэу непи а лъэкъуацIэхэр зилэхэр къызэрэтхэтхэр насыпышху.

Адыгэ IорыIуатэхэми макIэп адыгэ лъэкъуацIэу къахэфэрэр. Ахэм ащышхъ-хэр лIыхъужьыгъэм, гукIэгъум, шъы-пкъэныгъэм афэгъэхьыгъэу лъэпкъым къыхэнэжыныгъэу, гъэшIэн-гукъэкIыжъ-псэ яIэнэу аусыгъэх. ГушыIэм пае, Хъатх («Хъатх Къокласэ иорэд»), Хъатит («Хъа-титэмэ япшыналгъ»), НэтIахъукъу («НэтIахъуком иорэд»), Хъатыгъу, Джэн-дарыкъу, Шэуджэн, Къанэкъу, Шэрэ-лIыкъу, Дэгужыекъу, Дахъу, Тхъайшъа-укъу, Даур, Езыгу, нэмыкIхэр («Фэрэ-пэ заом иорэд»). Ащ фэдэу «Лъыбэ пщы-налгъэр» зыфиIорэми адыгэ лъэкъуацIэу къыхафэрэр макIэп: Хъаткъо, Мамгъэ-тыкъу, ХъапакI, Лъэхъэтыкъу, Дэгъут, Шъэонашъу, Бракъый, Чочаныкъу.

ЛъэкъуацIэхэмкIэ бай дэдэх ордэжъ-хэу, пщыналгъэхэу, гъыбзэхэу, нэмыкI жанрэхэм арылхэу «МыкIосэрэ жъуа-гъохэр» зыфиIоу (Мыекъуапэ, 1994) Шъхъэлэхэу Абу зехигъэуцагъэм къы-дэхъафэрэр. НэкIубгъо пэпчъ Iомы ху-нэу адыгэ лъэкъуацIэ тет. Ахэр зыхъы-щтыгъэ цIыфхэр шIум, дэхагъэм, зфа-гъэм, шъыпкъэныгъэм агукIи апсэки афэлэжыгъэх, ялэпкъ, ячIыгу ядахэ фало-ным, дунаим шIукIэ адыгэ макъэр шы-ным иапэрэ нэплъэгъугъэх. Адыгэ дзэ-пачэу Рэдэдрэ Тмугъаракъан пщыгъом ипачэу Мстиславрэ дзэхэр ягъусэхэу зэрэпэгъокIыгъэхэм икъэбар адыгэхэм джы къызнэсыгъэм къауатэ, урыс ле-тописхэмми къащатхыжы.

Я 8 — 9-рэ лIэшIэгъухэм хъугъэ-шIагъэу адыгэ чIыгум текъухъагъэхэм къахэкIыгъэ лIыхъужь цIэрыIохэу Хъатх-

мэ я Къокласэ, Хъатх Мыхъамэт гъуазэ, Мафэкъо Урысбий, Къоджэбэрдыкъо Мыхъамэт, Тыгъужьыкъо Къызбэч, Щы-рыхъукъо Тыгъужь, Хъанакъэко Къым-чэрые яхьылIэгъэ къэбарыжъэу, орэ-дыжъэу шыIэр макIэп. Мыхэм алъэкъуа-цIэ пхъэу неплэ дунаим утетымэ, ащ уры-гушхон, шIэжъ пытэ уилэу улэжъэныр, уп-сэуныр о уипшъэрылх.

Адыгэ лъэкъуацIэр егъэшIэрэ тамыгъэ шIэтэу чIыльэм къытезыгъэнагъэхэм ащышхъ тиреспубликэ имызакъоу, на-хьыпэкIэ адыгэхэр зыщыпсэуштыгъэ чIыпIэхэм япсыхъохэм, къушъхъэхэм, къушъхъэтхыгъэм афасуыгъагъэхэу Мэрэ-тыкъо Къасимэ къыгуыиожьыкIи «Ады-гейский топонимический словарь» (мыр аужырэу шIэныгъэлэжъым къыдигъэкIы-жыгъэр ары, Мыекъуапэ, 2003) къыдигъэ-хъагъэхэр. Ахэр зэкIэри къэппчъынхэ плъэкIышхътэп, ау ащышхэм ацIэ къетлон: «Абрэдж блыгу» (н. 32-рэ), «Абэтэ тэмэтх» (н. 32-рэ), «Бастэмэ япсын» (н. 56-рэ), «Еутых ялэгъун» (н. 102-рэ), «Нэхамэ япсын» (н. 187-рэ), «Сет псын» (н. 229-рэ), «ТIэшъу там» (н. 255-рэ), «ХъорэлI иIуашъхъ» (н. 268-рэ), «ЦуукI япсын» (н. 303-рэ), «Шъхъэлэхэу Едыдж ихэкужъ» (н. 334-рэ), нэмыкIхэр.

ТитхакIохэм япроизведенихэм ащыш-хэм ахэт лъэкъуацIэхэр къаугупшысы-гъэх, ау нахьыбэрэмкIэ зэблэхугъэ яIэп. ГушыIэм пае, тхэкIо цIэрыIоу МэщбэшIэ Исхъакъ ироманэу «Бзыикъо зау» зы-фиIорэм къыхэфэх лъэкъуацIэхэу Абы-дэ, Абат, Ахэджагу, Бжыхъакъу, Бырса-бий, Джэнчат, Джым, Къэзаныкъу, Уай-къокъу, Очэпч, Пэнэшъу, Мамрыкъу, Хъаджэмыкъу, Хъагъур, Шъуаджэ, ШэрэлIыкъу, ШыпакIу, нэмыкIхэр. КIэрэщ Тембот ироманэу «Шыу закъу» зыфиIорэм лъэкъуацIэхэу ПчэнылIэкъу, Болэтыкъу, ЕмтIыл, МэзылI, нэмыкIхэр хэтых. Цуекъо Юныс ироманэу «ГегучI Тыгъужьым итаурыхъ» зыфиIорэм шегъ-федэх Бгъуашэр, Лэукъор, Куштаныкъор,

Лышэр, Цэикъор, Хьымышчыкъор, Аб-рэджыр, нэмыкIхэр. Адыгэ цIэхэмрэ лъэ-къуацIэхэмрэ зыщызэхуьгъоэгъэ тхылы-шIагъо Блэгъожь Зулкъаринэрэ Тхьар-къохэо Юнысрэ зэхагъэуцагъ. Лъэ-къуацIэу бэп къыдхъагъэр (псэумкIи 38-рэ), ау IофшIэгъэ дэгъу «Адыгейские фами-лии: легенды и предания» ЫIоу (Адыгэ-къал, 1998) Лыхъэс Биназик къыдигъэ-кIыгъагъэр.

Сэри мы Iофым сигъэгумэкIэу ыуж сыхъагъ, илэс фэдиз хъугъэу сэшъпэ, сэупчIэ, къясэгъало, къясэгъэтхы, тхы-гъэу шыIэмэ сяджэ: «Тхъашъуегъэпсэу» ясэIо Хъакурынэхъэблэ, Хъатыгъужьы-къое, Пэнэжыкъое, Джамбэчыне гурыт еджапIэхэм, Адыгэ республикэ гимназием якIэлэгъаджэхэмрэ кIэлэеджакIохэмрэ. Ахэр лъэшэу IэпылэгъушIу къысфэхъу-гъэх. Ащ фэдэу упчIэжыгъэу сшIыгъэх ыкIи яшIогъэшхо къысагъэкIыгъ ЦуукI Налбий, Шымыгъэхъу Мурат, АфэшIыжъ Тыркубий, БрантIэ Казбек, Мыгу Аслъан, Ушхъо Дамир, нэмыкIхэм. Лъэшэу сазэ-рафэрафэрэ гъэзетымкIэ ясIомэ сшIоигъу.

Тхыгъэхэр икъоу зэрэщымылэхэм, ила-къо къырыкIуагъэр IупкIэу къытфэзыIо-тэжыштыгъэ нэжъ-лужъхэр зэрэтимы-Iэжъхэм къахэкIэу, мы Iофыр зэшIо-хыгъуае мэхъу. Къэбэртгэ-Бэлыкъар Рес-публикэм гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ лъэкъуацIэхэм якъэу-гъоин, язэгъэфэн, якыхъэутын пылышхъ Гупчэ къызэлIуихыгъ. Ащ кIэлэеджакIохэр къыхигъэлажэхэз лъэкъуацIэхэм якъэ-гъотын, къаугъоихэрэр реферат шIыгъэн-хэм, нэмыкI Iофтхъабзэу ащ ищыкIагъэ-хэр зэхэшэгъэнхэм Iоф дешIэ. Дэгъугъэ-ба тэри тыхэбзыхъухэ органхэр ащ фэдэу пылгыгъэхэм? Сэ сшъхъэкIэ сшIодэгъу.

Ситхыгъэ еджэхэрэм шъуишIолхэр къэшъутхынхэу, шъуиллакъо фэгъэхьы-гъэу шъушIэрэр къысIэкIэжыгъэхъанэу сышъолыгъэу, телефоныр: **52-99-63.**

ЦУЕКЪО Алы.
ШIэныгъэлэжъ.

Зисабый зыбгынэгъэ бзыльфыгъ

(Хъугъэ-шIагъэм тыхыгъ)

Хэгъэгъу зэшхэм икубзыпIэм Ахьымтэгъ капитаныцIэ иIуэ, ба-тальоным икомандирэу блокадэм хэфэгъэ Ленинград къыгъэгъу-нэгъэ, нэмыц самолетым къыри-тэкъохыгъэ бомбэхэм ащыщ къу-тафэу къыхъэзыгъэр ышъхъэ къы-тефи, зэоапсэ ышIыгъэми, ишъу-зэу Амдэхъан ащ фэдизэу зы-фэгумэкIэны Iофым хымылгъагъоу гугъэщтыгъ. А лъэхъэнэ зэжъум Амдэхъан псы шалъэу мэфэныкъом чэзыушхом зыфыхэтгыгъэр ерэгъэ дэдэу зышхъэсэрэ унэм къыхъэу къэкIожъэ, зыхъэ унэхом къыз-щынэсыжышхъым самолетхэм къырадзыхыгъэ бомбэхэр къы-тефэри ар зэхикъутагъ, псы ша-лъэри дифыягъ, ежъ бзыльфыгъэ-ри ошIэ-дэмышIэу мэшэ иуты-гъэ горэм ридзагъ. Къызэнэхъэ-жыым ятIэу тыритэкъухъэхэм къахэпшыжыи, зэрэпсаур зызы-дешIэжыым, дунаир фэмыхъу-жъэу къэтэджыжыгъ. Унэ шпэ-джашъэу къызэрэжыжыгъым ыгу хэлъыгъэр зэхэтэкъуагъэу зельэ-гъум, ынэпс къымыгъэкIон ыльэкIыгъэп. Гъы мэкъэхъуи ыгъэлугъ шъхъае, хэт мыгъом къызэхихын, шъхъадж зыпылгы-гъэр топышхэм зызэрэащухъу-мэщтыр арыгъ. Ащ пае къэмы-нэу Амдэхъан хъалыгъу гъужыгъэ тыкыбэрэу ыбгъэгъу дэлъыр къыдихи, гъаблэм ымыгъэ-лIэпэным пае тIэкIу ецэгъуи, исабий лыхъоу ригъэкъагъэ шъхъае, моц фэдизэу зэхэтэкъо-гъэ унэхом сыдэушгъэу къахэп-хыжыныгъи. Гуи шъхыи къыфэ-мынэжъэу, гъыно-гъыпсым зэрэ-хэтэу «А си Мурат! Тыдэ мы-гъом ухъуи? Мо зэзакъо зысэгъэ-лъэгъужьба», — ыIозэ зэрэгъы-гъэм ибагъи ымышIагъу псаоу къэ-нагъэхэм къауцухъагъ. Агъэлэсэн амылэкIыгъэ, игъунэгъу ныо

Iэм-лэмым сабыир ытамэ тесэу къызырехьылIэм, апэ дэдэ ышIошъ мыхъуэ, ынэхэр нахъ къызызэкIэхым и Муратэ цы-кIоу илэсцитлу нахъ зымыныб-жыгъэр къышIэжыи, пытэ шъыпкъэу ыбгъэгъу кIиубыти къырихъыжъэжыгъэ шъхъае, тыда зыдэкIолштыр? Уни тахъти зыпари имыIэжъэу къэнагъ. Арыти, гу къызIэпишIыкIи са-бий IыгъыпIэм кIуи ялэлугъ Iахынэу. Псаумэ къаIозэ, зэригъэлэгъуэ ышIынэу ыIуи, сыдэу шытми, нянкъэу Iутхэм агу къызэригъэгъуи, сабыир аритыгъ. «Сыд къысэрэхъулI фэми», — ыIуи, полторкэ маши-нэу Ленинград къыдэнагъэхэу гъомылапхъэхэр къафэзышхъэ-рэм ащыщ икузов зыригъэ-былгыкIи, мэшIокугъоу вокзалым нэс зыригъэшагъ. МэшIо-кур къызылукIыштыгъэ вокзалэу тикъэлэ шъхъаIэу Москва дэт-хэм ащыщ къызынэсым, Крас-нодар лъэныкъом къэкIорэ мэшIоку горэм ивагон зышхыгъэ-былгыи, паек тIэкIоу ышхынэу карточкэкIэ къыратыгъагъэр мэкIэ-макIэу зылуилхъэзэ, ячы-лэ гупсэу нэмыц техакIохэр зы-дафыжыгъэгъэхэ Пэнэхэс, къын мыгъуае ыльэгъуэ, къэсыжыгъ. Къызылхъабыжыгъэ унагъоу ышырэ инысэрэ шхъу зэрымы-сыгъэм ягушIогъошхоу къышчы-пэгъокIыгъэх. Башэ тырымы-гъашIэу къоджэ фермэм чэмы-щэу кIоу ригъэжыагъ. Ячылэ кIалэу Мэджыдэ шIу къыльгъэ-гъуи шъхъэгъусэ зэфэхугъэхэу зэдэлажъэхэзэ, сабыи 6 фэдиз зэдагъотыгъ.

Мафэ горэм, заор ауыхыгъэу, Амдэхъан апэу зыдэкIогъагъэм ыш ядэжъ къэкIо ышнахыжъ кIодыкIэу фэхъугъэр зэригъашIэ

шIоигъоу. Ащ икIодыкIэ шы-мыгъуазэми, исабий цыкIоу Муратэ рыкIуагъэр ымышIэрэ-ми, сабий IыгъыпIэм зэрэриты-гъагъэр къыреIо, ау илэсэ 25-рэ зытешIэжыгъэр къэгъотыгъошIу зэрэмыхъуштыр гурегъало.

— Заор кIозэ сшынахыжъэу Мыхъамэт зызгуащыжыгъагъэр бэшIагъэми, тикъэлэшхоу Ле-нинград фэзаозэ зыщыкIоды-гъэ чIыпIэр амышIэу зэрэфэхы-гъэр зэрыт тхылы гъожэ цыкIу къызытфагъэхым тыхъэдэгъэ-шхуагъ. Нэужым бэрэ сегупшы-сагъ шынахыжъэ закъоу сIлэм кIодыкIэ фэхъугъэм зэгъэшIэкIэ амалэу къыфзэгъотышхэм.

Инысэгъэ Амдэхъан ыдэжъ шылагъэу машинэ псынклэу «По-бедэм» исэу къащэжыи пэтэз, ишъэо нахъыжъэу рулым кIэ-рысым ащ реIо: «ЗэнкIабзэу Краснодар дэт аэропортым сыш, сыздэкIуагъэр зыпарэми емыIу. Къыбгъурылуагъа, сикIан? Сшы-нахыжыи икIодыкIэ тэрэзэу зэ-сымыгъашIэу сицагу слъапэ къыдэсымыдзжыныу унашъо сшIыгъэх».

— КIо арэушгъэ оIомэ, дэгъу-ба адэ, — ыIуи шъэоажыем ядэжъ къежыжыгъэ пэтэз къыпы-ригъази, аэропортым ятэ нигъэсэи, анахь шIэхэу быбшхъ самолетым ищыкIэгъэ билетыр къыфахихи, джарэушгъэу ятэ ыгъэкIотэжыи ядэжъ къэкIожыгъ. Ятэ зыдэу-гъэмкIэ янэ къызеупчIым, ащ къызэрэрилуагъэу, хъэкIакIо зыдэкIогъагъэм къычинагъэу ыIуи ыгъэлэсагъ.

Мэджыдэ самолетым къышчы-гофагъ полковник горэ орденхэ-ри медальхэри ыбгъэ къыхъ-жыуыкIэхэу. Ар гушыIэгъу къы-фэхъугъэ ыкIи Iофэу зыфакIорэм зышхэгъэгъуазэм псынклэгъо

къыфэмыхъушхъи, къыдеIэнэу къыгъэгъугъагъ. Мэджыдэ ышна-хыжъэ дзэ шъуашэ шыгъэу ты-рахыгъэгъэ сурэтыр лым зы-регъэлэгъэу, амалэу IэкIэлэ пстэури зыригъэфедэшхъыкIэ гушыIэ къыритыгъ. Мэджыди ащ нахъ къыгъэгъэфыжыгъ.

ДзэкIолитIумэ ягукъанэхэр къызэфалотэжыфэ самолетри Ленинград иаэропорт къышетIы-сэхыгъ. Ныбджэгъу къыфэхъугъэ Павел Александр икъым ядэжыи ригъэблэгъагъ, дэгъоу къызэ-хъэкIахэм, тIури зэдежъэхэ лъэ-къуацIэхэр зышагъэунэфхэрэ столым кIуагъэх шъхъае, зыфаер щагъотыгъэп. Милициеми кIуа-гъэх, ахэми амалэу яIэмкIэ къа-дэлэпылэхэу къагъэгъугъагъ. Мэ-джыдэу зыгу цыкIу шъыпкъэ хъугъагъэр нахъ къэчэфыжы-гъэми, ышнахыжъэ псаоу ымы-гъотыжышхъи, зышхыфэхыгъэ е зышагъэгъылыгъэ чIыпIэр къы-фэгъотыгъэмэ нахьыбэ фэагъэп.

Бысым ышIыгъэ полковни-кым милициеми хэтхэр къыфите-охи, Акмез Михаил горэм заво-дышхоу «Станконормаль» зыфиIоу нэгъырэ мини Iо-м ехъу зышхылажъэрэм инженерэу Iоф зэрэщышIэрэр, зылыхъухэрэм ар икIалэу зэрэнэгъухэрэр къы-ралыагъ. Мэджыдэ дунаир фэ-мыхъужъэу лIыр игъусэу заво-дым кIуагъэх, ащ идэхъапIэ Iууцауагъэх, зисменэ зыхуыгъэ-хэу дэкIыжыхэрэм алъэплэгъэ шъхъае, сыдэушгъэу зыфэхэ кIалэр къахагъотэшта? Арэу шытми, заводым дахъэхэрэмрэ дэкIыжыхэрэмрэ ынэ атырым-хэу тхъамафэрэ Мэджыдэ алъып-лыагъ. Мафэ горэм кIэлэ мытIыр шынахыжъэ итеплэгъэ фигадэу зельэгъум, ыуж ихыи лыдыжагъ шъхъае, заджэхэрэр ымышIэу

дрэрэ макIо. ОшIэ-дэмышIэу кIалэр къызызэлIгъэкIым, ышна-хыжъэ фэдэ къабзэу зильэгъукIэ зыредзышъ, адыгабзэкIэ еупчIы: — А сикIал, хэтмэ уащыща?

Адрэр нэгъэ-набэу кеплгы.

— Вам кого надо? Я русский, поэтому говорите по-русски, — къыреIо.

А чIыпIэм Мэджыдэ шэгубжы. — Как это так? Ты не узна-ешь своего дядю? Как твоя фа-миллия, — ыIуи зеупчIым, адрэм «Акмез» къызелом, — «Акмезэп» ар, «Ацумьжъ» нахькIэ, — рило-жыгъ.

Ащ дэжыым кIалэм гуцафэ ышIэу ригъэжыагъ. Къын мы-гъуаекIэ къызэрэтэджыгъэри, сабий IыгъыпIэм къызычIэкIым исэнаушхыгъэ къыубыти, Iоф хылыгъэхэр дигъэцIагъэхэз апшгъэ-рэ гъэсэнэгъэ зэрэзэригъэгъо-тыгъэри къыфиIотагъ. Ятэ къы-зэрымшIэжыкIорэм, ятэ исурэт зэрэфэдэ къабзэр зэрильэгъу-гъэм ыгу зэхагъахыи нэку-нэп-сы хъугъэу Мэджыдэ ыбгъэгъу зыкычIидзагъ. Бэклаерэ зэрэ-Iыгъхи, ядэжъ ятэшыр ригъэб-лэгъагъ. Мэфэ зауэрэ кIалэм дэжэ Мэджыдэ исыгъ. Зыгъэпсэ-фын фитэу Михаил Изын иIэ зыхъукIэ, Мэджыдэ игупсэ чы-лэу Пэнэхэс къыздешэ. ЯIа-хылыгъэхэри къырашIалэхэи, янэ шъыпкъэу гум къызынэгъагъэ-ри къащи, тхъамэфэ джэгъушхо зыльэгъурэм ыгъэшIагъоу якъуаджэ шырагъэкIокIыгъ. Ащ фэдизым Амдэхъан къылыфгыгъэр къызэригъэнэгъагъэр ыгу къэ-кIыжыгъэу ынэпсэхэр къышIуа-кIохэу шысыгъ. Уахътэр къызэ-сым икIали адигъэкIотэжыгъ.

Хэт ышIэныи ащ фэдэу лIы бэлахъэ ар хъушхыгъэмэ?

КЪЭДЭ Мухьдин.

Адыгэкъал.

Зы шапхъэр нахъ тэрэз

Сыд фэдэрэ Юфыгъуи нэбгырэ пэпчъ еплъыкIэ ыкIи еклIолIэклIэ шъхъаф фыриIэн ылъэкIышт, ау ащ цIыфхэм зэрар къафимыхьынэу шытын фае. ЦыфхэмкIэ нахъ къекIушт шапхъэр кыххэтхэу, ащ тегъэпсыхьагъэу зэкIэми тыпсэумэ нахъ тэрэзэу сеплгы.

Нахьыпэм унагъом Iэшъхэтетэу иIэр шэпхъэ тэрэзэу зэрыгуаэрэм уелъэжьи-ныр кынынг, джы зы унагъом исхэми ежъхэм яшIоигъоныгъэхэр къыдалыгътэ-зэ псэухэрэр нахьыбэ хъугъэу кысцэхъу.

ГушыIэм пае, кIалэм ыныбжыкIэ икыгуагъу, шъхъэгъусэ зэрыгъэгъотын фае зыхъукIэ, пшъашъэр зыщыпсэурэ унагъом гъусэ-хэр иIэхэу псэлъыкIэ кIоштыгъэ. Пшъашъэми ыныбжыкIэ икыгуагъу, шъхъэгъусэ фэхъуштым дэгущыIэн фаеу зыхъукIэ, пшъашъэ унэ фызIуахыштыгъэ.

Непэрэ мафэхэм мы шэн-хабзэхэм шыкIагъэ афэхъугъэу сеплгы. Дэгъоу къэсэшIэжы унагъом е къуаджэм афэгъэхьыгъэ ЮфшIэнхэр шэн-хабзэу «шы-хъафы» зыфатIорэмкIэ зэрэзIуахы-штыгъэхэр. Унэхэр, къахьыхэр, чэухэр, нэмыкI псэуалъэхэри шыхъафкIэ агъу-уштыгъэх.

ЗэкIэри сIорэп, ау къытхэтых цыфхэр иунагъо шыкIагъэ горэ фэхъуштымэ, шыхъафым къыпфемыкIолIэнхэу. Сэ къызэрэсIошIырэмкIэ, ылъэгъурэм е зэхихьрэм дихьыху нахъ цыфыбэ тиIэ хъугъэ. Ащ иджэуап етыжыгъуаеп: плъэгъурэмрэ зэхыхьрэмрэ уилъэпкIэ ишэн-хабзэхэр чIыуагъэнэнэу шытэп.

Гъэзетэу «Адыгэ макъэр» бэшIагъэу къисэтхыкIы, седжэ. Адыгэ Республикэу сызыщыпсэурэм ищыIэклIэ-псэукIэ сэ сыбзэкIэ кыхэзыутирэ гъэзетым къэгъэкIурэп сыкIэмытхэныр. Лъэпкъым ишэн-хабзэхэм афэгъэхьыгъэу «Адыгэ макъэм» кыыхиутырэр макIэп. Сыда зэтхьырэр, сыда тфэмыгошърэр, сыд пае нэмыкI цыфым угу мыхъун фильын фая? Шыпкъэр зыIорэм дедгъаштэмэ, сыд фэдэрэ Юфи нахъ тэрэзэу зэшIотхышт. «Мыхъун» зыфатIорэ гушыIэм кыкIырэр тижабзи хэтгъэкIын, тшъхъэкуцIи идгъэкIын фае.

Нахъ шъхъыхыгъэу сыкызытегушы-Iэмэ сIошIогъор цыфыр дунаим зехы-жыкIэ ифэIо-фашIэхэр зэрэдгъэца-кIэхэрэр ары. Мы Юфым фэгъэхьыгъэу «Адыгэ макъэм» кыыхиутырэр макIэп, ау теубытагъэу, зэкIэми зэфэдэу дгъэцакIэу, зы шапхъэ кыххэгъэ хъурэп. Филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу Гъыш Нухъэ

истатъяу «УмышIэрэм укIэупчIэныр Iушыгъ» зыфилоу шыIэ мазэм и 16-м, 2010-рз илъэсым гъэзетым кыыхиутыгъэм, Адыгэ Республикэмрэ Пшызэ шъолъы-рырэ ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуф-тиеу Емыж Нурбый кыпхыгъэ статьяхэм сяджагъ. БэмышIэу Ожэ Аскэрбый зы шапхъэм тетэу тыпсэумэ нахъ тэрэзэу зэрэщытыр кыыхыгъэу статья кыри-гъэхьагъ. Мы Юфым цыфхэм кыраIуа-лIэхэрэри зэхэсхыгъэ.

Сызыфаер зы нэбгырэм е нэбгырэ за-улэм афэмыгъэхьыгъэу, зэкIэхэмкIи нахъ шэпхъэ тэрэзэу шытыштыр кыыххэгъэу, зэдэдгъаштэу ащ тырыпсэунэу ары.

Цыфыр дунаим зехыжыкIэ Iахьыл-благъэхэм, ныбджэгъухэм, гъунэгъухэм, къоджэдэхэм тыфэшъыгъэ, унагъоу кыин кызыфэкIуагъэм тиакъыли тиамали этэ-пэсых. ТызыкIаIорэр тызэрэфэтхъаусы-хэшт закъор арэп. Бэныр атIы зыхъукIэ уадэлэпыIэн, лъэоуе хъадэр зэрэхьырэм укIэуцон, джыназым ухъуцон ыкIи адэшшын, бэным ятIэр тыратэкъожы зыхъукIэ уадэлэпыIэн, Юфыгъохэм ащыщ уикъарыу кыыхынэу шытмэ е нэмыкI Юфыгъоу кыкыокIымэ, бгъэцакIэмэ дэгъу, сыда пIомэ дунаим ехыжыгъэм аужып-къэрэу тIэкIыштыр хъарамыгъэ хэ-мылгъэу фэтшIэжыкIын фае.

Дунаим ехыжыгъэр зэрэдгъэкIотэ-жыкIэрэм зэкIэлъыкIуагъэу иIэр зы, ау ыпэрэ уахътэхэм мы Юфыр зэрэрэкIо-кIыштыгъэр ибанынгъэкIэ зэфэшъафым ылъэкIыштыгъэ. ЛIэкIолIэнхэм ащыщ хэм нахъ игъэкIотыгъэу, нэмыкIхэм нахъ кIэклIэу адзэкIоужьхуи кыххэкIыштыгъэ. Ащ зыгорэ хэслъагъоу арэп, ау Юфым фэгъэхьыгъэу зэфэмыдэныгъэ горэ кы-хэжыкIын зэрилъэкIыштыр къыдгурыIон фае.

«Лъышъхъэр зэрагъэкIотэжыкIэрэм фэдэу сэри сыжъугъэкIотэжыкIэ» пIомэ, къекIуштыгъэ. Дунаим ехыжыгъэм иджыназ кышчыфэгъушIэжъхэми дэгъу, ау ащи къепIолIэн кылэжыгъэу шытын фае. ЗэрэхъурэмкIэ, цыфы пэпчъ дунаим те-тыфэкIэ кылэжыкIын ылъэкIыгъэр къыдэп-лыгътэзэ мы Юфым еклIолакIэ фэшIыныр нахъ тэрэз.

ТиIэх зэо зэфэшъафхэм ахэлэжыгъэ цыфхэр, Iэшъхэтетхэр, шIэныгъэлэж-хэр, тхакIохэр, усакIохэр, механизатор ыкIи чэмыш чаныгъэхэр, нэмыкIхэу зыIошIлэн шытху хэлгъэу зыгъэцIа-гъэхэр, цыф дэгъухэр. Ахэм къафалощтым фэдэ зэкIэми къытфарэIу IIоми, къе-кIурэп. ШыIэх цыфхэр ыгу рыхьырэмэ

хьалэлныгъэ хэлгъэу адежыуштыгъэу, адрэ купхэм хъарамыгъэ адызэрехьагъэу. Арын фае динлэжъхэм зыкIаIорэр: «Нэб-гырэ пэпчъ дунаим зэрэтетыгъэ шыкIэм Тхъэр нахъ шыгуагъэ».

ЧыпIэу узэрытым елгытыгъэу, нэмы-кIым кыIорэр мышъыпкъэми, дедгъаш-тэзэ укылытыкIуатэмэ, о пшъхъэкIэ фэдэ пфэхъунэуи урихьылIэн ылъэкIышт, ау бэ шIэн е макIэ шIэн, шыпкъэр Тхъэм зэ-хыфышт. Цыфы пэпчъ Тхъэм кыритыгъэ уахътэр дунаеу тызытетым шегъашIэ. ГъэшIэныр бгъэшIагъэу, шыIэныгъэ гъо-гуару кэпкIугъэм укызырышIэжыкIэ хъарамыгъэхэр, псэклIодшIагъэхэр цыф-хэм адыуиIагъэхэ зыхъукIэ, дунаим узэ-рэтетыгъэм мэхъанэ имыIагъэу плыгътэн фае. Джы къасIорэмкIэ зымы ыгу кы-сэбгъэнэпштын, ау дунаим зэкIэ ехыжы-рэмэ хэзыгъэ имыIэу къафэмыгушыIэнхэу хъун ылъэкIышт, ащ кыкIырэр — «Ду-наим утетифэ амалэу уилъэмкIэ псэклIод умыгъахъэу, псапэ гъахъэ».

Къэстхьирэм кыкIырэр сэ мэлэIичым сыфэдэу. ДинлэжыкIэ аIо: «Тхъэр ары хэуконыгъэ зымышIырэр». Сызыфаер амал зэриIэу тызыфэсакъыжыныр ары. Тхъэм еIо: «Ори зыфэсакъыжы, сэри сыкыпфэсакъышт».

Дунаим ехыжыгъэр чIыгум зыщы-рагъэкIужыкIэрэ мафэмрэ шыгъын-IухыжыкIэрэ азыфагу кыфэрэ уахътэм кыныр нахъ гъэпсынIэгъэнымкIэ Iа-хьыл-благъэхэм, ныбджэгъухэм, гъунэ-гъухэм мэхъанэ ин яI. АщкIэ ахэр унагъом гъусэшIу фэхъунхэ алъэкIы. Шыгъын-IухыжыкIэм хэлэжъэнхэ фаеу слыгътэхэрэр Iахьыл-благъэхэр, ныбджэгъухэр, гъу-нэгъухэр ары, ау Iахьылынгъы, блэгъэ-нынгъы, ныбджэгъунынгъы дыримыIагъэу ащ кIохэрэми уаIукIэшт. Лъэпкъым егъашIэм егъэблэгъэныр шэн-хабзэ да-хэу хэлгъэ тыкыслъэкIуатэ. Зымы «уемы-благъ» кыуиIоштыгъэ, ау ащ фэгъэхьы-гъэуи адыгэмэ аIо: «О пшъхъэ плыгъ-жыкIын, цыфми уалыгътэн». Шыгъын-IухыжыкIэм кыкIэлъыкIорэр илъэс Iанэр ары. Мыщ дэжыкIым упчIэ къэуцу: цыфхэр ебгъэблагъэхэмэ нахъ тэрэзэ, Iахъэр афябгъэхъэмэ нахъ псапэ? Цыфхэр на-хьыбэрэ бгъэуэлъухэмэ, нахъ псапэ кы-хэжыкIынэу слыгътэрэп. Джэмэхъатхэр зэ, тIо къыпфэкIуагъэх, уикын кыбдаго-шчыгъ, кыбдаIэтыгъ. Илъэс Iанэр кы-зыскIэ, о уимыIэу шыщ цыфхэм аIубгъаIэмэ, нахъ псапэ кытынуу сеп-лгы. Мылкъубэ зилэм унагъохэм анэ-

мыкIэу кIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэми имыIэу шыщ Iахъ аIуигъэкIэн ылъэ-кIышт, нахъ мылкъу макIэ зилэм нахъ макIэу афиготышт, зымыIэм ымыго-шчыгъэми зыпарэми ыгу къебгъэштэп.

Унагъом исхэр зэкIэ Iанэм пэтIыс-хъаштых, дунаим ехыжыгъэм фэлъэ-Iоштых, ащ нэмыкIэу сабыеу кыт-кIэлъыкIорэмэ ежы иктын имызакъоу, нэмыкI цыфым икыни агурыгъэIо-гъэнымкIэ мыщ мэхъанэ иIэшт.

Къын зилэ унагъом цыфхэр фэтхъа-усыхэнхэу зыкIохэкIэ зэрэекIохэрэми уимыгъэрэу кыхэжыкIы. Дунаим ехыжы-гъэм угу фэмыгъун плъэкIыштыгъэ, ау кыхэжыкIы ныбжыкIэ дэдэхэр игъонэмы-сэу автомашинэ зэутэкIэхэм, нэмыкIхэми якIодылIэхэу. Ахэм Iахьылынгъэ е ныб-джэгъуныгъэ адыуиIагъэмэ, унэпс къа-гъэкIоныр емыкIон, ау тибзылфыгъэхэр сыд фэдэрэ хъадагъэ кIуагъэхэми, зэкIэри зэрэгъыхэрэр сIотэрэзэп. Къын зилэ унагъом фэтхъаусыхэнхэу зыфакIохэкIэ унэм исхэм ащыщ дыухъэ къаригъэхъэу, ащ ыужым тхъаусыхакIомэ ащыщ афэт-хъаусыхэжыкIэм нахъ тэрэзэу сеплгы. ТхъаусыхакIомэ дунаим ехыжыгъэр агае зыхъукIэ, хъадагъэм тес бзылфы-гъэхэри адыгъынхэ фаеу мэхъу. Къыным ыкIыIу къын тетэлъхъэ.

Дунаим ехыжыгъэм джыназыр тет-шIыкIы зыхъукIэ, ащ кыхэуцорэм ип-чъагъэ уимыгъэрэуи кыхэжыкIы. Ащи тыналэ тедгъэтын фае. Хъулыфыгъэм палэ шымыгъэу, бзылфыгъэм ыIэлджанхэр кычIэщыхэу хъадагъэм шыплъэгъушт. АщкIи шэн-хабзэр зыукъохэрэр зыфэ-сакъыжыкIынхэ фае.

Къын уахътэм илъэхъан ефэндым игушыIэхэм мэхъанэ ин яI, сыда пIомэ ар унагъом иупчIэжыгъэу мэхъу. БгъуитIуки, унагъом иIэшъхэтетрэ ефэн-дымрэ, зэгурыIоныгъэ ин азыфагу илъэу кыныр зехъэгъэн фае.

Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шъо-лър шыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиеу Емыж Нурбый псалъэхэр кышIыхэу седэIугъ, «Адыгэ макъэм» кыыхиутыгъэ-хэм сяджагъ. Нурбый ыIорэр тэрэз, деб-гъэштэн фае. Шэн-хабзэхэм ащыщхэм зэхъокIыныгъэхэр ахэхъухъэхэми, цыфхэм агъэцIэхэнхэ алъэкIынэу, лъэп-къым зэрар фэмыхъунэу шытынхэ фае.

КIЫКI Вячеслав.

Егъэджен-пIуныгъэм иветеран.

КIэлэеджакIохэр Москва шыIагъэх

Адыгэ Республикэм илIы-кIоу Урысые Федерацием и Президент дэжэ ренэу шыIэм иIошIанIэ зэIукIэгъу гъэшIэгъонхэр шызэхэхэу. Ахэр нахьыбэрэмкIэ тилъэпкъ зэ-рыгушхорэ еджэгъэххэм, артист, художник цIэрыIохэм, зэIахьIэрэ тхакIохэм афэгъэ-хьыгъэх. Джырблагъэ, бэ-дзэогъум и 7-м, Адыгеим шыщ кIэлэеджэкIо куп Мос-ква тыхэку «ихэпIэ лъэгъуп-хъэу» дэтым иIофышIэхэм рагъэблагъэ шахьэIагъэх.

Тхъамафэм кыкIоуцI тикIэлэеджакIохэм дэгъу дэдэу зыкыагъэпсэфыгъ, тикъэра-лыгъэ истолIцэ зыкыыша-рагъэплыхьагъ, республи-кэм илIыкIо иIошIанIэ шыIагъэх. Культурэм иIофы-гъохэмкIэ ыкIи общественно-стым зэпхыныгъэу дыриIэ-хэмкIэ отделим иведущэ кон-сультантэу Шэныбэ Евэ хъакIэ ныбжыкIэхэм къафи-Iотагъ Адыгеим и Предста-вительствэ пшъэрылгъэу иIэ-хэр, Юфыгъоу зэрехьэхэрэр, ЮфшIанIэм ишагу дэхэ дэдэу зэрэзIыхыгъэр къаригъэлы-гъугъ. Илъэс къэси тиреслуп-

ликэ шыщ кIэлэеджакIохэр мыш рагъэблэгъэх, агу имы-кIыжышты зэIукIэгъухэр афы-зэхэхэу.

Мызэгъэгум хъакIэ купэу рагъэблэгъагъэм инасып кы-хыгъэ: Представительствэм иунэхэри ишагуи зэтырагъэп-сыхъажыгъэхэу, гур зыщэфырэ теплэIэ дахэ иIэу тефагъэх. КIэлэеджакIохэм лъэшэу гъэ-шIэгъоны ащыхъугъ Предста-вительствэм иунэ ипроект зэ-хэзыгъэуцогъэ Людмила Каза-ковам кыIотагъэр, ар лIэкIэ цIэрыIоу архитектор ин дэдэу Матвей Казаковыр кызыхэкIы-гъэм шыщ. Ар архитектурэм урыс классицизмэм ылъапсэ цызгъэуцугъэхэм ахэт. Люд-мила Казаковам унэ дэхэшхом ипроект зэхигъэуцогъэ къоды-еп, адыгэхэм якультурэ гулгы-тэшхо фишIыгъ, лъэпкъ тхы-пхъэхэр унэм шигъэфедагъ.

Постпредствэм ипшъэрылгъ шъхъалэхэм ащыщ Адыгэ Рес-публикэм икъэралыгъо хабзэ иорганхэмрэ хабзэм ифедеральнэ органхэмрэ зэдиштэу Юф зэдашIэным зэрэпылбьым нэмыкIэу, московскэ регионным шыпсэухэрэр Адыгеим икуль-

турэ бай фэгъэнIосэгъэнхэми ишъыпкъэу дэгумэкIы. Ащ тетэу Юфтхъэбзэ зэфэшъаф-хэр зэдызэрэхэхэ, концертхэр зэхэхэхэ. КъэIуагъэмэ хъушты творческэ къэшъокIо куп цIэ-рыIохэу «Налмэсымрэ» «Ис-лъамыемрэ» зэгъусэхэу Мос-ква кышъагыгъэ концертыр, тичIыпIэгъоу УФ-м изаслужен-нэ артистэу Бэгъ Саид итвор-чествэ ехьылIэгъэ концертэу шыIагъэр, музыкант цIэрыIоу Гъот Аслъан идискэу «Тыгъэм фалорэ гимныр» зыфиIорэм илъэгъэгъэуцэу зэхэхэгъагъэр, УФ-м искусствэхэмкIэ изаслу-

женнэ ЮфышIэхъоу КIурашынэ Аскэрбый итворческэ пчыхъэ-зэхэхэхэу апэрэу ипроектыкIэ М. Ю. Лермонтовым ипоэмэу «Измаил-Бей» зыфиIорэр зы-тетхэгъэ дискур кызысхагъэ-лъэгъуагъэр, Москва шызэхэ-щэгъэ къэшъокIо ансамблэу «Адыгэхэр» зыфиIорэм июби-лей концертхэр, ахэм анэ-мыкIэхэри.

Постпредствэм иунэ кIоуцI-хэр зэрэгъэкIорэкIагъэхэр, ахэм ягупсэ Адыгеир агу кызыра-гъэкIырэр кIэлэеджакIохэм ха-гъэуэфыкIыгъ. А дэхагъэр зышIушIагъэхэм ацIэхэр Пост-

предствэм иIофышIэхэм кы-раIуагъэх: Адыгеим шыщ сурэтшыIэхэу ГъукIэ Замудин, Хъуажэ Рэмэзан, Нэгъуцу Аслъан, Барцо Руслан. Ахэм яIэшIагъэхэм унэ кIоуцыр къа-гъэкIэракIэ: паннор, дэжыкIы быракъыр, дэжыкIы бэщыр, пхъэкIычыр, нэмыкIхэр. Ахэр адыгэ культурам ипкыгъэо лъапIэхэм ащыщых.

ЗэIукIэгъу гъэшIэгъоным икIэухым хъакIэхэр Iэнэ шы-гъэм рагъэблэгъагъэх. Мыщ Гъот Аслъан итворческэ пчы-хъэзэхэхэу шытыратхагъэхэм шеплэжыгъыгъэх. Хабзэ зэ-рэхъугъэу, адыгэ джэгуIэ пчыхъэзэхэхэр аухыгъ. КIэ-лэцIыкIухэмрэ ахэм ягъусэгъэ нахьыжъхэмрэ гукъэкIыжы шIухъафтынхэр къаратыгъэх. ГушIогъэ зэIукIэгъум хэты-гъэхэм сурэт атырахыгъ. ОрэдыIо ныбжыкIэу Кучмэз Элинэ чIыпIэми уахътэми къаIурэ орэдэу «Шэпсэху адыгэхэр сичIыгу» зыфиIорэр къафиIуагъ.

Сурэтым итыр: **КIэлэ-еджэкIо купэу Москва шыIагъэр.**





ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ

Лы зэрымыс унагъом былым-лыгъыныр кымафэм кын кышхъу. Ау чэм зэкӀэс зымылэр унагъокӀэ зэрамылгытэрэр зышӀлэр шъузабэхэм алгъэ кыгагъанэрэп. Іахыыл, благъэ, гъунэгъу зыфӀлоштхэм арыс хулыфгыгъэху зыныбжы икъугъэху, мышхъахынацӀэ зытелулыгъэхэр мэкъоо шыхъафӀу ашырэм рагъэблагъэх. ПӀшорыгъэшъу макъ арагъӀу. ЦӀэмджыр, гъучӀахъор, мыжъоупцӀэр, нэмыклӀу ящыклӀэгъэн фаехэр кыагъэхъазырынху. ЦӀэмэдж улуным фӀлазӀуи зы нӀбгырӀэ нахъ мыхъуми ахэтын фае. УнэшьошӀуи, уфаемӀ бригадирӀуи кызыгурыгъау, зыгорӀ ахэтын фае. Ыгъэдалоху, ыӀорӀм блэмыклӀху.

А зэкӀэ зӀшӀозыху тэ зы цыф мафӀ тӀ. Ар тимахъулыгъу Амзан. Зы лэжъакӀоу, лэжъэкӀошхоу чылэм дӀсмӀ ащыш. Иунагъо унэгъо Іужу: шъуи-тӀурӀ пшӀэшьитӀурӀ зӀл-зӀшъузхэм яӀ. ЯтӀ кырыплыхъӀӀӀ, ахӀри чаны ху-гъэх. АмзанӀ чэм зӀкӀэсым фӀшъхъафӀу пчӀэн-мӀл зӀхӀтху пшӀым нахъы-бӀ ишагу кыдефы. АмзанӀ шыкуау колхозым Іоф шӀӀӀ. ИшыкузӀкӀӀт ухъзыгъӀпӀыхъанӀу кыуаджӀм дӀты-мӀ зӀу ахалыгъ. ШӀӀу кум кӀӀшӀагъ-хэм ашӀо укъешы, яшӀугъу. Іус-Іуп-хъэхэмкӀ ренӀу ягугъу. АмзанӀ лы-тӀныгъӀшхо чылэм шыфашӀы. «Ащ ыуагъэм, нычӀӀӀ псыми тыхъын-ба» зыфагъӀшӀуахӀрӀм ащыш.

— ЦыкӀу, — таджъ кызыдӀхъэм АмзанӀ кыыргъӀжъагъ, — нӀбгырипшӀ фӀдизмӀ ясуагъ. АзыныкӀо кыкӀоми, мӀкыуауӀу кышъуфыпагъӀчыгъэм фырыкӀуштых.

— А Тхъэм уегъӀпсӀужыи, Амзан, о утимагъэм, тӀ сьд тшӀӀжыи, — зӀрӀфӀразӀр тӀнӀ рѐгъашӀ.

— ТхъӀӀӀӀӀӀӀ етӀанӀ кытӀӀ-Іошт, ЦыкӀу... ГъагъӀ зӀрӀгъуиыи ошӀӀшъ, шӀыхъафым кыӀкӀоштхӀр дӀгъоу зӀрӀбгъӀшхӀнхъ фае егъушыс.

ТӀнӀ аӀӀрӀӀ мӀкыуон шӀыхъаф зӀришӀырӀр. Ары кыс шыпыр — шы-псӀу, лӀпсӀу — лӀпсӀу, кыӀжыи хӀ-тыжъу дӀгъоу мӀкыуаомӀ афӀӀпӀӀы-хъ. ТӀнӀжъ хъалыгъуагъӀу тракто-ристмӀ яӀ, кладовщикыр тимахъулыгъу Юныс. ШӀыхъафым кыхӀӀӀжъӀн зӀри-мылгъӀыштым кыхӀӀӀӀу хъалыгъу тӀбӀрыдзӀшхуи-тӀу кытитыгъ.

ТӀри, зӀшитӀур, шӀыхъафым тежӀу тыщыштыгъӀӀ. ПсӀӀӀӀӀ унӀмысы-зӀ лӀгъуанӀм ит гъуир, тӀ кыттыратха-гъэм фӀдӀу, гъӀ кыс тӀупкӀӀ. КъӀӀӀӀӀӀ хъумӀ, сӀры зыупкӀӀӀр. СӀ сӀшӀӀмӀдж лӀы цӀмӀдж. СшынахыкӀӀ цӀмӀджӀу ылыгъыр сӀсыем фӀдитӀуӀкӀӀ нахъ кӀӀкӀ. ШӀмӀджыжӀр ары зыфасӀорӀр. Сшы-нахыкӀӀ цыкӀуӀӀ ыӀӀ джабгъу зӀпы-кыгъагъ. ІазӀӀӀм зӀӀпахыӀӀ, ыӀӀ тӀ-рӀзӀу кыжыгъӀӀ. ІӀбжым зӀкӀӀӀлхъан ылыӀӀӀӀӀр. Ар сӀшӀӀшъ, ышӀӀӀн фа-ехӀр сӀсӀӀ.

— НахыкӀӀ, узыфӀзгъӀзӀрӀр ошӀа? МӀкыуауӀӀм кыуанӀӀ хӀлыым хӀх. МӀ-кӀӀӀ-макӀӀу шъхъӀндӀ лӀӀпсӀӀхӀр кыӀ-кыхъӀх.

СшынахыкӀӀ зы кызытыригъан-рӀӀ. Зигъо хуыгъ цумпӀу кыгъоты-хӀрӀр кыыречышъ, кысехыылӀ. Къое-псыр зӀрыт кышынӀу жъауӀӀм хӀтыр кыысфехы. Къуарх езгъаӀоу кыоепс чыӀӀм сешъо. Ежыри сауж зыкы-римыгъанӀу ехъумпӀы. Жыи зыӀутӀ-гъахъӀ. МӀкыуао тыкӀоным ыпӀкӀӀӀ тӀ-нӀжъ кытыӀоштыгъӀр тыгу кӀӀтӀгъӀ-кыжыи: «А сикӀалӀх, шъушпыгъӀу, жъуу жъуытырӀр шъуфимыкыу ху-мӀ, тыгъӀм шъуанӀӀу фӀжъуыгъӀзӀри, шъушъуеу шъуфѐжъ. Жыи макӀӀ кыкӀӀӀпӀӀу кызыригъаӀжъӀкӀӀ, шъу-иныр шыжъуыгъӀтыжъ». Кызыхъ-кыгъӀӀри тымышӀӀу, зӀриуагъӀу

зӀрагъӀшӀагъӀ. Ащыш горӀм гурыӀо-гъуаеу кыӀуагъ: «Олахъ, ЦыкӀу, бӀ-клаем...» НэмыкӀ горӀм ар ыдагъӀӀ: «Іоф мыублӀм блӀ хӀс» аӀуагъ, мыш фӀдиз тыхъоу, сьд едгъӀӀон» ыӀуи, аӀӀ иуцуи, мӀкыуон шӀыхъафыр кызы-Іуихыгъ.

МӀкыу еох, еох, уео зӀпытмӀ хъмы-кы хъуна, ызыныкыӀор джаушӀтӀу аупкӀагъ. ЗагъӀпсӀѐфышъ, псы ешъох. ШхынхӀр жъауӀӀу зыщыӀӀӀхӀтхэм нахыбӀмӀ янӀшӀӀӀгъу адзы. МыразӀхӀр шӀӀѐф-шӀӀѐфӀу мӀӀудымыдых: «АрӀӀ, ЦыкӀу тыӀӀӀӀӀгъӀтхын ыгу хӀлӀа? Шхыным ыӀӀ ІӀшӀу пӀ кӀоцӀым кы-лыджӀ...» Нэмыкым кыӀони егъоты,

ПЭНЭШЪУ ХъазрӀт

ЦЫКӀОМ ИМӀКЪУАОХӀР

ІотӀжъ кӀӀкӀ

Іофыр кыычӀӀкыштыгъ. Жыи макӀӀр кыӀпӀӀӀу зӀхӀатшӀӀӀштыгъ. ТӀнӀжъ гъӀшӀӀӀгъоныгъӀ: мӀкыуао тыкӀон зыхъуӀкӀӀ, ІушъхъакӀӀр тӀгъумӀ кыари-такъоти, тигъӀшыштыгъ. Купрау-зышъо зӀӀӀ мыжъошхо (ары ежъ зӀ-реджӀштыгъӀр) псы тасым хидзӀти, ты-ригъашъоштыгъ. Ащ зы Іушыгъ горӀ хъмылгыгъӀӀм, мӀфӀ реным тыгъӀм тыхӀтӀу, пшӀын зыфалорӀр тымышӀӀу Іоф тшӀӀӀӀӀ! Алахыым ешӀ тӀ тызышы-мыгъуаӀу жъыхэм, тинахыжъхэм зыдахыжыгъӀӀр!

ЗыфалогъӀ мафӀм, бӀрӀӀӀӀшхоу, бригадӀ псау таджъ кыӀӀӀӀӀӀгъ-хъагъ. АмзанӀ ащ фӀдиз кыӀӀӀӀӀӀ ышӀагъӀӀ. Арыти, тӀнӀ зыкыфигъази, шӀӀѐф-шӀӀѐфӀу кыыриуагъ: «ЦыкӀу, ошӀа мыш фӀдиз уишӀыхъаф кызы-кӀӀӀӀӀӀгъӀр?» ТӀнӀ джӀуауӀ кыӀӀӀгъо имыфӀзӀ, джыри ымакӀӀ нахъ Ӏыыхы-гъуу кыӀуагъ: «ДӀгъоу зӀрӀбгъӀшхӀтхӀр ашӀӀшъ ары, ау сьд хъункӀӀ мӀ-кыуупкӀӀӀныр амыухӀу шхын кыафѐ-мышт, бӀлӀрӀгъынхъшъ, зӀбгырыкы-жыштых...»

МӀӀӀӀӀӀр кыӀпӀхӀу гъомылапхъу тӀнӀрӀ тӀнӀжъыӀр агъӀхъазырыгъӀр АмзанӀ ику рагъӀӀӀӀгъ. «Бисмилахъ» аӀуи, мӀкыуао ежъагъӀх.

СшынахыкӀӀӀр сӀрыӀр тыупкӀӀӀр мӀкыу (гъогубгъум пӀӀӀӀӀшъогагъ) тебгъуӀкӀо зӀхъум, нахыжыиӀоу тхӀтхэм кызыдӀаӀуагъ: «МӀшалахъ! МӀшалахъ, тӀӀкӀу-тӀӀкӀуӀӀ ахӀри лы кыхъу-ных, ЦыкӀоми зигъӀпсӀѐфыжыи...»

Къау-ожыи мӀкыуауӀӀу кыттыфа-гъӀчыгъӀм тыкӀӀӀыгъ. ШӀыхъафым кыӀӀӀӀӀӀӀхэм ІофӀу аӀӀ илыым ибагъӀ

тыгъӀм фыдӀпӀыӀӀӀ: «ШӀӀджӀгъуашхӀ тигъӀшын ыгу хӀлӀмӀ, игъо кыӀмысыгъӀкӀӀ кыанӀрӀӀ...»

ТӀнӀ удым фӀд. ХъурӀм, хъун ылыӀ-кыштым псынкӀӀу гу лӀгъӀ. ЯщытыкӀӀ зӀрӀӀӀхыӀр шӀомытӀрӀзӀу, АмзанӀ джъ зыригъӀхыгъ. ШъхъӀндӀ кыогъур кыеупкӀӀхыӀти, екӀуӀӀӀӀ рӀуагъ: «А Амзан, псӀӀӀӀӀӀ, мӀлакӀӀ лӀагъӀх, кытфагъӀӀнӀфагъӀм ызыныкыӀо шы-курӀу нахыбӀр аупкӀагъ...» Тима-хъулы мӀкыуоныр ригъӀжъӀжыгъӀу, кызыӀӀӀӀӀӀӀгъ: «ОслогъагъӀр пщы-гъушпагъа?»

«Ал Іай, ал Іай», ыӀӀӀ, тӀнӀ шхын-хӀр зыдӀшылтым кыӀӀӀӀӀжыгъ. Агу егъу, гъӀтхӀ гъуиысим мышхагъӀу шӀыхъафым кыӀӀӀӀӀӀхӀр зӀрахӀтхэм цыгъуаӀ. ГъӀрӀӀӀӀ гъӀ дӀигъ. Гъомы-лапхъӀм цыкӀагъӀу чылэм дӀсыр макӀӀӀ.

АшхышӀтхӀр кыгъӀхъазырхӀу за-лӀӀгъум, «шъукъеблагъ» япӀожыӀнӀу цытыгъӀӀ. «ТхъауегъӀпсӀужыи, Цы-кӀу», — аӀӀӀ етӀысылагъӀх. «Амзан адӀ?» — ащыш горӀм кыӀуагъ, зӀра-хъмысым гу лытагъӀу. «МахъулыӀр цыдыӀр зӀфӀдӀ аӀуагъ», — нэмыкым емыкӀоу ылыгъуыгъӀ.

ТӀнӀ АмзанӀ лыкыӀуагъ. ТӀӀкӀу шӀа-гъуу тӀури кыӀӀӀӀӀжыгъӀх.

— Гуахъоу шъошхӀ! — купым кыыриуагъ.

— КъӀыстӀх ори, Амзан, — нӀшӀо-гушӀоу кырагъӀӀӀӀӀӀ.

«Олахъ псапӀ кыӀпхыгъӀм, Цы-кӀу», — аӀӀӀ гъомылапхъӀр зӀтыра-лӀӀӀӀӀштыгъ. ПсыӀӀӀси, кыоепси кы-шын ныбӀшӀӀхӀм арытыгъӀх. Шъхъадж

зыфаер тыришъухъажыгъ. «УшхӀгъа-кӀӀу Іоф пшӀӀ хушӀтӀӀ. ТӀӀкӀу нахъ мышӀӀми зыбгъӀпсӀѐфын фае», — аӀу-шыгъӀм фӀдӀу мӀкыуаохӀм ащыш гор-рӀм кыӀуагъ. Унашъо афашӀыгъӀм фӀдӀу, АмзанӀ нэмыкыӀрӀм, жъауӀӀ-хэм зарагъӀзыгъ.

ТӀнӀ хъакыу-шыкыуӀр зӀкӀеугъое-жыи. ГъӀпсӀѐфыгъо агъотмӀ, кӀӀӀнӀ-жыгъӀм сьд рагъӀӀон гупшысӀр зы-диыгъ. Ары шъхъаеу, зы кыӀхыерӀп. АмзанӀу мӀкыуоныр лызыгъӀӀӀуа-тӀштыгъӀм джъ тӀнӀ зыригъӀхыгъ.

— А Амзан, зыи «сыкӀӀӀӀджын» ыӀорӀп, зигъӀмысӀштымӀ, зигъӀхы-штымӀ ымышӀӀу кыӀуагъ.

— ЦыкӀу, а слӀӀӀгъуӀхӀрӀм ахӀпхы-жыи шӀӀӀӀ, — кызыӀӀӀӀӀӀ, мӀ-кыуоныр пидзжыгъ.

ТӀнӀ кызыгъӀӀӀӀжыи, цӀмӀджхӀр атамӀ телхъу ежъӀжыгъӀхӀм акӀыб ныӀӀӀ ылыгъуыгъӀр.

ГыштымӀ ымышӀӀу ку гъогум тет. ЗӀгъӀӀӀ сшӀӀӀӀгъоу сӀри сӀгъуӀӀ: «Ны-на, сӀри АмзанӀ сьдӀӀӀӀ, кыӀнагъӀр тыухыжыштыгъ...»

СӀ сӀӀоф ыуж сехъажыи. АмзанӀ ыуж сиуцуагъ. «КыӀмӀфӀ фыргыӀнӀм уӀшӀӀӀӀӀӀ, мӀкыу уеон фае», — ти-махъулы ыӀоныр зӀриӀӀӀӀ сӀшӀӀшъ, зыкышӀӀӀӀӀӀӀӀ.

ТӀӀкӀу тешӀагъӀу мӀкыуао кыӀкы-жыштыгъӀ тӀунӀкыӀӀӀу МахъмудӀ, НыбӀшӀӀӀӀ еджӀштыгъӀх, тӀнӀ игъу-сӀу кыытӀӀӀӀхыагъ. МӀкыуаохӀмӀ кыытшышӀыгъӀм цыгъуаӀӀ фишӀы-гъӀхӀагъ.

— ШъуиӀоф шӀу! — МахъмудӀ кы-тиуагъ.

— УкыырихыылӀагъ! — АмзанӀ иджӀуауӀ кӀӀкыгъӀ.

ЦӀмӀджыр кыгъӀӀӀӀагъуи, АмзанӀ пӀӀӀӀӀӀӀӀ уцугъ.

Мыш дӀжыым тӀнӀ кыӀуагъ: «А Махъ... (Махъмуд кыӀо шӀӀӀӀӀӀӀуагъ шъхъаеу, сьд ар ыӀӀӀӀӀшъ, пщы-кыом, Амзани зӀхӀхӀу, ыпашъхъ кыы-шӀӀӀӀӀ кыыригъӀӀӀӀӀӀӀ), НыбӀшӀу, кыӀӀо тӀӀкӀу зыӀуагъ, ушӀыжыи-гъӀу, мӀлакӀӀ уӀӀӀу мӀкыуао укъе-кыжыи.

— АрмӀ, нысӀ гъӀшӀӀӀӀӀ тӀӀ тӀ, — ыӀуагъ кӀӀӀӀ ІӀм-лӀӀӀӀу, лӀӀӀӀӀӀӀӀу, мӀкыу ео хъумӀ цуитӀу гъогу пхыре-хы зыфалӀштыгъӀ тӀунӀкыӀӀӀм. — А зы хӀуӀӀӀӀӀӀӀ сыхъатыпӀм тӀо пшӀӀӀӀӀу шыта?»

ЕтӀанӀ, ыпӀкӀӀ укыимыкӀ зыфалорӀм фӀдӀу, аргъӀнхӀр гуиӀхӀу фежъагъ.

ТӀнӀ мӀгушӀо, кыыречыхъӀкыи. Та-джъ кыырепӀӀӀӀӀӀӀ, зыи зӀрӀзӀ-хымыхыӀр ешӀӀшъ, «А Тхъэм уегъӀ-псӀужыи, Махъмуд! ТыкыдӀпщы-жыгъ...», еӀо.

Шыуан лӀӀӀӀӀу шъхъандӀм хӀтыр кыгъӀӀӀӀӀуагъ. ЫгъӀӀӀӀӀ, машӀо кӀӀ-шыхъагъ. ШхынӀу кыӀӀӀжыгъӀр кы-гъӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ.

ТӀунӀкыӀӀӀ иӀофшӀӀӀӀӀӀӀ ешӀӀ-ешъо зыфашӀырӀм фӀд. ИмӀкыуеокӀа-гъӀ джы кызыӀӀӀӀӀӀӀм рӀгъушыӀӀ-жыи.

ІушыжыӀехӀр

ХӀта нахъ ІупкӀӀӀр?

ТӀтӀ КъӀӀӀӀӀӀ ипхӀӀӀӀӀф цыкӀу фӀзӀшы зӀпыт. Кыфа-щӀу чӀщым зышыӀӀӀӀӀ, гу ше-фӀ, анахъ иным фӀдӀу дӀгу-щыӀӀ. Ныори ІугушӀӀӀӀу ахӀм кыафычӀӀӀӀы.

ТхъамѐфитӀу фӀдиз хуыгъу зыкӀӀжыгъӀр телефонымкӀӀ фытеуагъ:

— АдӀ, цыкӀӀужыи, укъӀ-кыагъӀӀӀ, — рѐло.

— ПапӀ сыкыишагъӀӀ, тат, сыкӀӀӀӀӀӀ, — кыыреӀӀжыи адрӀми хъазырысӀу.

— ТатӀ «кыӀӀӀ» кыысиуагъ Іуи еӀожъ.

— Хъун, тат, еӀӀӀжышты.

ПхӀӀӀӀӀӀӀ фӀзӀшыпагъӀу ятӀӀӀӀӀӀуи теуагъ.

— ПщыгъушӀӀжыгъӀа адӀ, сипшъашъ, джыри укъӀ-кыагъӀӀӀ, — шъабӀу дӀгу-щыӀӀ.

— СыкӀӀӀӀӀӀ, сычъыӀӀӀ па-пӀ ІофышӀӀӀ кыагъӀ.

— Ащыгъум джы блӀмыгъӀ-кӀӀу кыӀӀӀ, паркым орыӀр сӀ-рыӀр тыкӀошт.

— СыкӀӀӀӀӀӀ, сыкӀӀӀӀӀӀ, тат.

КыӀӀӀӀӀӀӀ. Нахъ тӀрӀзыр, кыӀӀӀӀӀу хуыгъӀӀ. МӀфӀ зӀулӀ текӀыгъӀу КъӀӀӀӀӀ пхӀӀӀ-рӀӀӀӀӀм телефонымкӀӀ фытеуи джыри зӀ зӀупкӀӀӀм, кыыриӀо-жыи:

— АдӀ, тат, арӀу сыплӀӀгъун фӀлӀӀмӀ о кыӀӀӀӀӀ.

НӀфынӀ цыф псынкӀӀӀ дӀд. Дунаим шыхъурӀр зӀкӀӀ ыгу цыкӀӀӀӀӀ зӀрегъӀӀӀӀ. Шагуи уни ащыхъурӀм ынаӀ тет, зӀ-хымыхъу, гу лыимытӀу «цыхъ» кыӀӀӀӀӀ.

НысхъаӀӀӀм ахӀсӀу «ри-гъаджӀхӀӀ», кыӀӀӀӀӀӀ макъӀ кыӀӀӀӀ. ГъунӀгъу шъуӀуу ядӀжъ кыӀӀӀӀӀӀӀӀ янӀрӀ шхапӀӀм ихъагъӀху гушыӀӀ-штыгъӀх.

МыдырӀр яджӀ:

— ЗыгорӀ шагуи ерӀкӀ, макъӀхӀр кыӀӀӀ!

ГъунӀгъу шъузыр янӀ зигъӀӀӀӀӀжыгъӀм бӀ темы-шӀӀу шыблӀ гъогъо макъӀр кыӀӀӀӀ.

— Тхъэм шъуелӀӀӀӀӀуагъ, мам? — еупкӀы НӀфынӀ янӀ.

— Хъау, сьда?

— Ошх фӀлӀӀ шъуӀӀӀшты-гъӀшъ, кыӀшхышты.

— Сьда о ар озыгъашӀӀ-рӀр?

— ЗӀхӀӀхыӀрӀба, шыблӀр мӀгъуагъо!

— АрынкӀӀ хъун.

ШӀӀхӀу нӀфынӀ зырызхӀр кыхъхъӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ. Ар зыщышыр кыыгурымыӀоу, шыхъӀ кыӀӀӀӀӀ пшӀӀӀӀӀ-жыи зыплыхъагъ, кӀӀдӀ-Іулыгъ.

ШыблӀр зыщышыр НӀфы-нӀ кыыфалӀогагъуу шытыгъ, ау пчыкӀӀм икыӀбар зы хи-

шыкыштыгъӀӀ. ОшгъочаӀӀр кыӀушӀӀӀӀӀӀ, жыыбгъӀри кылыгъ. ШыблӀр инӀу джы-ри кыызгъуагъом, шхӀӀӀӀӀӀӀӀ пагъӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ.

— МӀцӀӀӀӀӀ джы, губжы-гъае.

ПчыкӀӀр инӀу кызыхъӀы-дыкым, кыыпидзжыгъ:

— Ежыри мӀшынӀ ар.

ОстыгъӀр кыыхыгъӀӀӀӀӀӀӀ. ЯнӀ кыӀшхыгъ. МыдырӀ-ми кыыдыригъӀшӀаӀӀу кыы-шыхъуӀӀуу кыӀо:

— Шъхъаеу, кыыхыгъӀӀӀ-шӀурӀр, жыыбгъӀм шӀуегъӀ-кыӀӀӀ.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

Лыгээр сыда кызы-
щежээр? Лыгээр-
рэ цыфыгээр зэ-
пхыгээр? Спорт
щытхуцлэ кызы-
дэпхыным пае сыда ана-
хьэу уналэ зытебгэтын
фаер? РСФСР-м изаслу-
женнэ тренеру, Адыгэ
Республикэм атлетикэ
онтэгъумкIэ и СДЮСШОР
идиректорэу Хьуажэ Мэ-
джидэ гуцылэгъу тызы-
фэхъум, щылэны-
гъэм кыгъэуцу-
рэ упчIэмэ та-
кыпкырыкIы-
зэ, зэфэхьысыжы-
хэр тшыгъэх.

Батырыр Лыгъэм щэрэгъуаз

— Адыгагъэм, лыгъэм, ныбджэгъуны-
гъэм уатегуцылэ зыхьукIэ, спортым фыщы-
тыкIэу фыуилэри кыдэпльытэныр нахь кы-
хэсэхы, — еIо Хьуажэ Мэджидэ. — ЩыIэ-
ныгъэмрэ спортымрэ зэпхыгъэх.

— Пэцэныгъэ зыдызепхьэрэ спорт
еджапIэм аужырэ илээситфым гъэ-
хьагъэу ышIыгъэм укытегуцылэ
тиIоигъу.

— СпортымкIэ дунэе класс зилэ мастери
2 дгъэсагъэ. Урысыем спортымкIэ имастер
нэбгырэ 12 хьугъэ. Мастер хьунхэм фэшI
кандидатым ишапхьэрэ спортсмен 50-м
ехъумэ рагъэкъугъ. Урысыем идышгъэ ме-
дальхэр батыри 3-мэ кыдаыхыгъ, Кыблэ
шъолырым изэнэкъокъухэм апэрэ чыпIэр
нэбгыри 8-мэ кыащыфагъэшъошагъ. Разряд
зэфэхьысхьафмэ яшапхьэрэ изыгъэкъугъэхэр
пшIы пчъагъэ мэхъух.

— Мэджидэ, шьуигъэхьагъэхэр пчъа-
гъэхэмкIэ къэоIуатэ. Зэгъэпшнхэр зы-
пшIыхэкIэ сыда кыххэбгъэщырэ?
ШьуиIофхэр дэгъу дэдэу зэнэфэхьа?

— Тыкызыщытхьужьырэн. Тигъэхьагъэ-
хэм кыахэзгъэщырэ Кыблэ шъолырым
ихэкухэм, республикэхэм Адыгэ Республи-
кэр зыбгъапшэкIэ я 3 — 4-рэ чыпIэхэм сы-
дыгъуи зэращылэр ары. ЯтIонэрэ чыпIэм
тыпэблагъэуи кыххэкIыгъ.

— Кыблэ шъолырым иреспубликэ-
хэм ягъэхьагъэ узлыпльэкIэ Адыгеир
апэ итэу тэлъытэм, зыжыгъэрэхьа-
тыным шьупэчыжыбэ?

— ЩыкIагъэ тимыIэу сIорэн. Экономикэ
кызыщытхьыгъэ лъэхъаным тфимыгъэ-
кьурэн макIэп. Зэнэкъокъухэм уахэлэжъэнэу
гъогу утэхъаным ахьшэу тефэрэр бэ.

— Спортсменым икьулайныгъэ зэрэ-
хигъахьорэр, лъэкIэу иIэр зыдшIлэжы-
ным фэшI зэнэкъокъумэ нахьыбэрэ за-
щиупльэкIун фае. Ар кыдэпльыта-
гъэм, спорт еджапIэу зызыцигъасэрэм
мэхъанэ иIэбэ?

— Атлетикэ онтэгъумкIэ тиспорт еджапIэ
АР-м физкультурэмкIэ ыкIи спортымкIэ и
Комитет инэплэгъу ит. АР-м и Президен-
тэу ТхьакIушынэ Аслъани тыфэраз, кыт-
лэплэ. Штангэхэр тцэфыгъэх, еджапIэхэм
яттыгъэх, гъэцэкIэжыны Iофыгъохэри зэшIо-
тэхых. Парламентым идепутатхэу Евгений

Саловым, Валентин Мельниковым яшIуагъэ
кытагъэкIи, тиеджапIэ зэтэдгъэпсыхьа-
жыгъэ.

— Гъэмафэр зыгъэпсэфыгъэ уахьтэу
щытми, зэнэкъокъухэр шьуиIэщытх.
Хэт тыдэ кIошхэ?

— Зыныжы илгъэс 23-м къемыхьугъэмэ
яспартакиадэу Кыблэ шъолырым иIагъэм
Адыгеим ящэнэрэ чыпIэр кышдыдихыгъ.
Игорь Вороновымрэ Сергей Дериевымрэ
дышгъэ медальхэр кыахыгъэх. Санкт-Пете-
бург шышгъэIу мазэм Урысыем икIэух зэ-
нэкъокъухэу щыкIошхэм тибатырхэр ахэ-
лэжъэщытх.

— Тренер-кIэлэгъаджэмэ хэта кыа-
хэбгъэщы тиIоигъор?

— Чэмбэху Анзор, Виктор Вороновым,
ГьукIэлI Мухьдинэ, Шьаукъо Индар, Нэгъой
Мурат, нэмыкI тренерхэми апэрэ илгъэсэп Iоф
зашIэрэр. Ясэнахьат хэшIыкI фыряI.

Лъэхъанымрэ шэн-хабзэхэмрэ

— Спортсмен дэгъухэр жыгъэсэнхэм
шьуэрэпльыгъэр къэоIуатэ, ау шэн-ха-
бзэхэм язехъан игугъу кэпшIырэп.

— Хьау, ащ зыщытдызьерэн. Атлетикэ
онтэгъумкIэ зыгъэсапIэхэр кьуаджэмэ кыа-
щызэлухыгъэнхэм кIэщакIо фэхьугъэхэу Дзэ-
гъэщтэ Хьаджэбый, Пшыкьэнэ Аслъан, нэ-
мыкIхэм афэгъэхьыгъэ зэнэкъокъухэр илгъэс
къэс зэхэтэщэх. Ветеранхэр ныбжыкIэхэм
ящысэтэхыпIэх.

— СпортымкIэ мастерхэр, чемпион-
хэр жыгъэсэнхэм шьуэрэпльыгъэм
дакIоу, цIыфым игъэсэн нахь
укытегуцылэнэу сыфай.

— Спортсменыр мастер зыхьукIэ тэгущIо,
ау ащ диштэрэ цыфыгъэр зэримыхьэу кы-
хэкIы. Тэри чылэм тыщанIугъ. Укызыхэ-
кIыгъэр уобыжыныр кьекIурэн шьхъае,
шъон пытэхэм ныбжыкIэхэр апыщагъэхэу
бэрэ тэлэгъух. Iэдэб ахэлэу, нахьыжыым
шьхэкIафэ фащIэу псэунхэм ычIыпIэкIэ
ямыпэсыгъэ зекIокIэ дэйхэр кыахэфэх.

— Арэуцтэу къэоIокIэ Iофым сыда
хэхьоцтыр?

— Кьуаджэм дэс ныбжыкIэм адыга-



бзэр ешIэ, ау гъэзетэу «Адыгэ макъэм» емы-
джэмэ хьунэу кызыуиIокIэ, умыгумэкIы-
нэу хьурэн. Кьоджэ еджапIэу тилэхэм кыи-
ныгъохэр зэрэзпачыхэрэм тышчыгъуаз. Ты-
тхьаурыхэу тышчыщтэп. Аркыым, тугы-
ным тикIалэхэр кьакIэрытчынхэм тыпылэ.

— ЕгъэжыапIэу шьуиIыгъэмэ яшIуа-
гъэ кьэкIошхэу огугъа?

— Гугъэ уимыIэу узэрэпсэушт шIыкIэр
кызыгурыIорэн. Джембэчые тренерэу Iоф
щызышIэрэ Чэмбэху Анзор ыгъэсэрэ кIа-
лэмэ агурэIо, зышищыкIагъэу ылыгъэрэм
ымакъэ афелэгъ. Тренерым ыгъасэрэр ыгъэ-
дэIон ыльэкIын фае. Спортсменым кьу-
лайныгъэу хэлъыр зыфэдэри тренерым ельэ-
гъу. Мыхьущтым пкIэнчъэу уахьтэ тыри-
мыгъэкIодэныр нахьышIу.

— ЗэкIэ жыгъэсэхэрэ чемпион
хьуцтхэн, ау цыфышIу хьунхэм шьу-
пльыныр нэмыкI Iоф.

— Физкультурникхэм тадэлажэ. Чемпион
зэрэмыхьущтхэр тэшIэ — тызыфаер цыфы-
шIу хьунхэр, обществэм ищыкIагъэхэу щы-
Iэнхэр ары. Ащ дакIоу, хэгъэгу ыкIи дунэе
зэнэкъокъухэм медальхэр кыащызыхьын
зыльэкIышхэм шьхьафэу Iоф адэтэшIэ.

— Илгъэ саулэкIэ узэкIэIэбжэ-
мэ, Гьубжэбкьо Арсен, Чэтэо Адам,
Хьуажэ Юрэ, нэмыкIхэри хэгъэгу ыкIи
дунэе зэнэкъокъухэм ахэлажыщытх-
гъэх, медальхэр кыахьыщытхыгъэх. Зы-
цIэ кьетIогъэ батырхэм афэдэхэр та-
нэкли жыгъэсэщытхэ?

— СпортымкIэ дунэе класс зилэ масте-
рэу Сихьу Рэмэзан бэкIэ тыщэгугъы, сэнау-
щыгъэ зыхэлэ ныбжыкIэхэр тилэх. Адыга-
гъэр, лыгъэр спортым щызезыхъан зыльэ-
кIышхэр тэгъасэх. КIэлэеджакIомэ сахэ-
плэщэ, ялэпIэсэныгъэ хэзыгъэхьон зыльэ-
кIышхэр ахэсэлъагъох. Адыгэ Республи-
кэм щытхьур кыфэзыхьырэ спортсменхэм
тибатырхэр сыдыгъуи ахэтышхытх.

— Спортым гъэхьагъэхэр щышъу-
шIынхэу шьуфэтIо.

— Тхьауегъэлэсэу.

Сурэтым итыр: РСФСР-м изаслуженнэ
тренерэу Хьуажэ Мэджидэ.

ФУТБОЛ

Кыблэ шъолырым икомандэхэр арых
Краснодар щыздешIэхэрэр. Адыгэ Респу-
бликэм ыцIэкIэ Адыгэкъалэ икомандэ ешIэ-
гъумэ ахэлажэ. Тренерхэу Хьаджэбыекъо
Муратрэ Тхьаркьохьо Тимуррэ зипэшэ коман-
дэр тыгъуасэ Краснодар ифутболистмэ алу-
кIагъ. Адыгэкъалэ ифутболистхэр 2:1-у фи-
налныкIом щытекIохи, апэрэ чыпIэм фэ-
бэнэнхэу фытыныгъэ ялэ хьугъэ. ЛыхьукI Ти-
муррэ Мыгу Азэматрэ зырызэ Краснодар
икомандэ икьэлапчъэ Iэгуаор дадзагъ.

— Финалым Адыгэкъалэ икомандэ хэ-
фагъ, — еIо АР-м футболистмэ икIэлэцIы-
кIу-ныбжыкIэ спорт еджапIэ изавучэу Пэнэ-
шъу Мыхьамоде. — Санкт-Петербург Уры-
сыем икIэух зэнэкъокъухэу шышгъэIу ма-
зэм щыкIошхэм Адыгеим ифутболистхэр
ашешIэщытх.

Кыблэ шъолырым изэнэкъокъухэр непэ
Краснодар щаухышхытх.

Нэклибгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.



Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

КыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм
лгъэпкь IофхэмкIэ,
IэкIыб кьэралхэм
ащыпсэурэ тилгъэп-
кьэгъухэм адырялэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи кьэбар жыу-
гъэм иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шьхьаIэм
иапэрэ гуадзэр
АУЛЪЭ
РУСЛЪАН

Редакциер
зыдэщылэр:
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шьхьаIэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшгъэдэкIыжэ зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын IофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлъы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темуыр-Кавказ
чыпIэ гъэIоры-
шланI, зэраушыхьа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-
тыхэрэм мышпып-
кыагъэу кыахафэ-
хэрэмкIэ кьэзыт-
хыгъэхэм пшгъэдэ-
кIыжэ ахы. Кыа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым щылажыэхэ-
рэмрэ яеплгыкIэ
зэтемыфэн ыльэ-
кIышгъ. Гъэзет-
еджэхэм кыт-
фагъэхьырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэн ыкIи кьэ-
зытхыгъэхэм
алэкIэдгъэхьа-
жыхэрэн.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4480
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2137

Хэутыным
узщыкIэтхэнэу щыт
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00

Краснодар — Адыгэкъал — 1:2

ТелефонкIэ
кьатыгъ.
Урысыем
икIэлэцIыкIу
футбол клу-
бэу «Шьо
Iэгуаом»
изэнэкъокъу
хэлэжыэрэ
командэхэр
Краснодар
щызэлукIагъэх.

